

KISA BİR ÖMRÜN UZUN HİKÂYESİ: HİKÂYELERİNDE ÖMER SEYFETTİN

*Songül CANSIZ KUNDAKÇI**

Geliş Tarihi: 18.09.2020

Kabul Tarihi: 03.10.2020

Atf Bilgisi: Hars Akademi
Uluslararası Hakemli Kültür-
Sanat-Mimarlık Dergisi

Sayı: Özel Sayı

Sayfa: 26-64

Yıl: 2020

Dönem: Ekim

Özet

Ömer Seyfettin, yirminci asr başlarındaki realist Türk hikâyeciliğinin önde gelen ismidir. Her yazarın hayatının sanatına yansıyan yönleri vardır. Asker bir dedenin torunu, asker bir babanın evladı olan, askerî okulda yetişen Ömer Seyfettin'in Osmanlı'nın çöküş sancılarının yaşandığı yıllardaki çalkantılı hayatı, sanatını beslemiş ve bazı hikâyelerinin konusunu teşkil etmiştir. Ömer Seyfettin'in hikâyeleri Anadolu coğrafyasındaki çocukluk yıllarından başlayarak yazarın askerlik mesleği gereği bulunduğu İzmir ve Balkan coğrafyasına uzanır. Bu hikâyelerin bir kısmı da ordudan ayrıldıktan sonra İstanbul'da öğretmenlik ve muharrirlik yaptığı yılları içine alır. Bu hikâyelerde yazarın gözlemi, yaşadığı tecrübeleri ve kendi hayatından kesitleri görmek mümkündür. Bu çalışma için yazarın hayatı ve hikâyeleri incelendi. Ömer Seyfettin'in biyografisinin hikâyelerine yansımaları tespit edildi.

Anahtar Kelimeler: Ömer Seyfettin, Hikâye, Biyografi.

* Emekli Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni, songulcansiz@hotmail.com / ORCID: 0000-0002-5073-6951

THE LONG STORY OF A SHORT LIFE: ÖMER SEYFETTİN IN HIS STORIES

*Songül CANSIZ KUNDAKÇI**

First Received: 18.09.2020

Accepted: 03.10.2020

Citation: Hars Akademi
International Refereed Journal of
Culture-Art-Architecture

Issue: Special Issue

Pages: 26-64

Year: 2020

Session: October

Abstract

Ömer Seyfettin is the leading name of realist Turkish storytelling in the early twentieth century. Every writer has aspects of his life reflected in his art. The turbulent life of Ömer Seyfettin, who was the grandson of a military grandfather, the son of a military father, and grew up in a military school, during the years of Ottoman collapse, nourished his art and became the subject of his most beautiful stories. The stories of Ömer Seyfettin, starting from his childhood years in the Anatolian geography, extend to İzmir and the Balkan geography where the writer was due to his military profession. Some of these stories include the years when he worked as a teacher and writer in Istanbul after he left the army. In these stories, it is possible to see the author's observation, his experiences and sections from his own life. For this study, the life and stories of the author were examined. Reflections of Ömer Seyfettin's biography on his stories were determined.

Keywords: Ömer Seyfettin, Story, Biography.

* Retired Turkish Language and Literature Teacher, songulcansiz@hotmail.com / ORCID: 0000-0002-5073-6951

Giriş

Ömer Seyfettin, edebiyatın halkın kullandığı dil ve üslup anlayışıyla oluşturulması gerektiğini ifade etmiş ve eserlerini bu yönde vermiş öncü bir yazardır. Olay unsurunun ön planda olduğu serim, düğüm, çözüm bölümlü klasik vaka hikâyesi veya Maupassant tarzı hikâyeleriyle, Genç Kalemler dergisindeki Yeni Lisan makaleleriyle ve Türkçenin sadeleşmesi için verdiği mücadelesiyle Ömer Seyfettin Türk edebiyatında bir kilometre taşıdır.

Selanik'te İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin desteğiyle Ziya Gökalp ve arkadaşlarıyla "Yeni Hayat"¹ anlayışının mimarlarından olan Ömer Seyfettin, hayatın her aşamasını içine alan Türkçü bir anlayışı, yaşamına ve eserlerine tatbik etmiştir.

Ömer Seyfettin'in hikâyeleri, sade dili sebebiyle herkesin severek okuduğu tarihî değerlere yer veren, millî kimliğin oluşumuna katkı sağlayan, ironi barındıran, mizahî özellikler taşıyan, düşündürücü ve yaşanılan hayatın tecrübesini yansıtan eserlerdir. Bu hikâyelerin yazıldığı dönemde ve günümüzde hâlâ beğenilmesinin en önemli sebebi dilinin sade olması, üslubunun açık ve akıcı olması, konularının güncelliğini yitirmemesi ve yazarın samimiyetidir, denilebilir.

Ömer Seyfettin'in hayatına şahit olan yakın arkadaşlarından Ali Canip ve Aka Gündüz'ün anlattıkları, yazarla ilgili ilk en kapsamlı araştırmayı yapan Tahir Alangu'nun yazdıkları ve bu konuda yapılan çalışmalarda verilen bilgiler, yazarın hikâyelerindeki kişi, zaman, mekân ve olaylara ait bilgilerle karşılaştırıldığında bazı hikâyelerin kaynağının yazarın hayatı olduğu gerçeği ortaya çıkar.

Ömer Seyfettin; otobiyografik hikâyelerinin bazılarında gördüklerini, yaşadıklarını olduğu gibi okuyucuya aktarır. Hikâye kahramanlarını kendisinin de yaşadığı Gönen, İzmir, Balkanlar, Selânik, Manastır, İstanbul'da dolaştıran yazar, özellikle bazı hikâyelerinde tamamen bazılarında da kısmen kendi hayatını kurgulamıştır. İnsanın doğumundan itibaren yaşadıkları, gördükleri kişiliğinin oluşmasında etkilidir. İnsan; hayat boyu gördüklerinin, yaşadıklarının, tecrübelerinin, anılarının toplamıdır zaten. Çünkü geçmiş geçmez ve insan, unuttum dediği şeyleri aslında unutmaz. Anılar, insanın özellikle zor zamanlarında, yalnız

¹ Konuyla ilgili bk. Hatem Türk, "Ziya Gökalp ve Yeni Hayat", Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turcic 12(30) 2017, 463-474., Doi: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12787>.

kaldığı günlerde bilinçaltından birer birer ortaya çıkar. Otobiyografik anlatımlar okurun yazarla ilgili merakını tatmin edebilecek etkin bir türdür.

“Bu türle ilgili okurun her daim aklında bulundurmak zorunda olduğu bir şey varsa o da yazarın yaratma hürriyetidir. Genellikle ileri yaşlarda kaleme alınan otobiyografik anlatılarda yazarın karşılaştığı en temel sorun unutulmuş ya da net hatırlanmayanlardır. Bu durumda yazarın yardımına koşacak şey kurgudur. Yazar bu boşlukları kurarak doldurabilir. Bu bölüm ya da bölümler gerçekten birebir örtüşmese de yazarının belleğinden çıkmış olması itibarıyla okur için yine aynı kıymeti arz etmelidir. Çünkü bu sefer yazar kendisi için hayal ettiklerini okuruna sunmuş olur. Bazen de yazar bazı gerçekleri saklamak ister fakat geçmişinin belleğinde biriktirdiklerinden istese de tam anlamıyla kurtulamaz.” (Türk 2016: 34).

Ahmet Muhip Dranas’ın dediği gibi:

*“Gün saltanatıyla gitti mi bir defa [...]
Bir el çıkarmaya başlar bohçamızdan
Lavanta çiçeği kokan kederleri;”*

Ömer Seyfettin de hafızasındaki geçmiş günler bahçesinden iz bırakmış olan iyi-kötü, acı-tatlı hatıralarını bazen olduğu gibi bazen de biraz değiştirerek kaleme almış ve eserlerinde hayatının bazı yönlerini yansıtmıştır. Bu öykülerde kahraman anlatıcı bakış açısını kullanması ve konularını gerçek hayattan alması sebebiyle öyküler, okuyucuda yaşanmışlık hissi uyandırmıştır. Ömer Seyfettin’in hayatını araştıran İnci Enginün, *“Yazarın biyografisini aydınlatmak için kaynak olarak da kullanılan bu hikâyelerin kahramanı, Ömer Seyfettin’in kendisidir”* (Enginün 2004: 409) diyerek yazarın hayatını eserlerinde kullandığını söyler.

Harbiye’de okumuş asker bir yazar olan Ömer Seyfettin, edebiyata ve matematiğe meraklıdır. Aslında o devir askerî okullarından yetişenlerin çoğu Ömer Seyfettin gibi müspet ilimlere yakın, sanata meyilli ve yabancı dil öğrenmeye heveslidir. Atatürk’ün *“Memleketimizi, toplumumuzu gerçek hedefe, mutluluk hedefine ulaştırmak için iki orduya ihtiyaç vardır. Biri vatanın hayatını kurtaran asker ordusu, diğeri milletin geleceğini yoğuran irfan ordusu”*² sözündeki gibi Ömer Seyfettin, iki orduya da mensuptur. 12 yıl Türk

² <https://www.ktb.gov.tr/TR-96464/milli-egitim.html> [Erişim tarihi:11.09.2020].

ordusunda subaylık yaptıktan sonra ölümüne kadar öğretmenlik ve muharrirlik yapmıştır. Edebiyat araştırmacısı Müjgân Cunbur, Ömer Seyfettin ve onun döneminde yetişenlerle ilgili şu değerlendirmeyi yapar:

“1880’li yıllar Türk milletinin dilinde, edebiyatında, sanatında, kültüründe, devlet yapısında, kısacası kaderinde az, çok söz sahibi olmuş, rol oynamış bir neslin doğuş dönemi sayılabilir. Ve bu nesli büyük bir ad’a bağlayıp onları ‘Mustafa Kemal Nesli’ diye adlandırabiliriz. Çoğu askerî okullardan yetişmişler, öğrenim sıralarında edebiyatla ilgilenmişler, bir yabancı dil öğrenmiş, o dilin edebiyatı ve kültürü üzerinde durmuşlar, kimi hitabette ilerlemeye çalışmış, kimi de şiir, hikâye yazmıştır” (Cunbur 1985: 1).

Ölümünün 100. yıldönümü dolayısıyla anılan Ömer Seyfettin, işte bu nesilden biridir. Askerî okulda yetişen; tercümeleyen; şiir, piyes, makale, hikâye yazan Ömer Seyfettin, hikâyelerinde kendi neslinin acıklı ve hüznü hikâyesini yazarken aynı zamanda kendi hayat hikâyesini de yazmıştır.

Ömer Seyfettin’in Ailesi, Doğduğu Yer ve Hikâyelerinde Gönen Yılları

Ömer Seyfettin 1884’te Gönen’de doğar. Dört çocuklu ailenin ikinci evladıdır. Babası Ömer Şevki Bey’dir. Alaylı bir subay olan Ömer Şevki Bey, binbaşılığa kadar yükselbilmiştir.³ Baba Yüzbaşı Ömer Şevki Bey, Gönen’de redif taburunda görevlidir. Ömer Seyfettin, Gönen’de geçen çocukluk yıllarından, ailesinden, çevresinden, yetişme koşullarından “İlk Namaz” (1909), “Ant” (1912), “Kaşağı” (1919) adlı hikâyelerinde bahseder. Ömer Seyfettin’in kendinden on yaş büyük ablası Güzide Hanım’ın verdiği bilgilere göre aile, yazları Gönen’de Karalar Çiftliğinde, kışları kasabada Abil Ana’nın evinde oturur. Ömer Seyfettin, 27 yaşında yazdığı “And” hikâyesinde doğduğu yer ve evle ilgili şu bilgileri verir:

“Ben Gönen’de doğdum. Yirmi yıldan beri görmediğim bu kasaba hayalimde artık seraplaştı. Birçok yerleri unutulmuş eski, uzak bir rüya gibi oldu. O zaman genç bir yüzbaşı olan babamla her vakit önünden geçtiğimiz Çarşı Camii’ni, karşısındaki küçük, harap şadırvanı, içinde binlerce kereste tomruğu yüzen nehirciği, bazı yıkanmağa gittiğimiz sıcak sulu hamamın derin havuzunu şimdi hatırlamağa çalışırım. [...] Büyük bir bahçe... Ortasında köşk tarzında yapılmış

³ Hikâyecinin yaşamıyla ilgili tarihî bilgiler, hakkında ayrıntılı çalışmalar yapmış olan Tahir Alangu’nun “Ülkücü Bir Yazarın Romani” eserinden özetlenerek alınmıştır.

bembeyaz bir ev... Sağ köşesinde her vakit oturduğumuz beyaz perdeli oda”
(Ömer Seyfettin tarihsiz: 29).

Ömer Seyfettin’in babası Ömer Şevki Bey, Dağıstanlı bir Türk’tür. “Kaşağı” hikâyesinde bahsedilen çiftliğin Gönen’de Çerkezlerin yerleştiği bir yerde bulunması sebebiyle Çerkez olduğunu iddia edenler de vardır. Meşrutiyet sonrası Sebilürreşat’ta Türkcülüğü savunanların aslının Türk olmadığı, Ömer Seyfettin’in babasının Dağıstan göçmeni bir Çerkez olduğu iddia edilmişse de Ömer Seyfettin Sebilürreşat’a bir mektup göndererek babasının “Kafkasyalı bir Türk” olduğunu söylemiş ve bu iddiayı kesin bir dille reddetmiştir.⁴ Ömer Seyfettin’in Gönen yıllarına ait hatıraları olan “İlk Namaz”, “Ant”, “Kaşağı” gibi hikâyelerinde çocuk-anne, çocuk-baba, çocuk-kardeş, çocuk-arkadaş, çocuk-öğretmen, çocuk-çevre, çocuk-okul ilişkisi vardır. Bu hikâyelerdeki çocuk, yazarın kendisidir.

Ömer Seyfettin’in aile bireyleri ve çocukluk yılları hakkında bilgiler veren “Kaşağı” adlı biyografik hikâyesinin serim bölümü “*Ahırın avlusunda oynarken aşağıda, gümüş söğütler altında görünmeyen derenin hazin sırlıtısını iştirdik. Evimiz iç çitin büyük kestane ağaçları arkasında kaybolmuş gibiydi. Annem İstanbul’a gittiği için benden bir yaş küçük olan kardeşim Hasan’la artık Dadaruh’un yanından hiç ayrılmıyorduk. Bu babamın seyisi, ihtiyar bir adamdı. Sabahleyin erkenden ahıra koşuyorduk. En sevdiğimiz şey atlardı*” (Ömer Seyfettin tarihsiz: 23) cümleleriyle başlar. Bu tanıtilen yer “Karalar Çiftliği”dir. Yazarın ablası Güzide Hanım, yazın anneleri İstanbul’a gittiğinde babasının da çocuklarla bu çiftliğe gittiğini söylemiştir (Alangu 1968: 28). Güzide Hanım, Tahir Alangu’ya “Karalar Çiftliği” için “*Ömer’in hikâyelerinde anlattığı gibiydi.*” (Alangu 1968: 44) demiştir.

Çocukluk hatıralarından ilhamla yazdığı bu hikâyelerinden Ömer Seyfettin’in biyografisine ait birçok özellik tespit edilebilir. Yazar, çocukluk yıllarından bahsettiği “Kaşağı” ve “İlk Cinayet” hikâyelerinde facia ile sonlanan çarpıcı, ibretlik olayları anlatır.

“Kaşağı” hikâyesinde annenin yaz mevsiminde çocuklarını bırakarak tatil için İstanbul’a ailesinin yanına gidişi ve otoriter bir yüzbaşı olan babanın baskıcı eğitim anlayışının küçük çocuklara yansıyan olumsuzluğu anlatılır. Hikâyede henüz beş yaşında bir çocuk olan kahraman anlatıcı, annesinin İstanbul’a gittiği günlerde kaşağıyı kırdığı için cezalandırılma korkusuyla yalana sığınır ve babasına kardeşi Hasan’ın kırdığını söyler:

⁴ Tahir Alangu (1968). Ömer Seyfettin. Ülkücü Bir Yazarın Romanı, İstanbul: May Yay.

“Babam çeşmeye bakarken, yalağın içinde kırılmış kaşağıyı gördü; Dadaruh’a haykırdı: - Gel buraya! Nefesim kesilecekti; bilmem neden, çok korkmuştum” (Ömer Seyfettin tarihsiz: 23).

Bu hikâyede Hasan’a iftira atan kahraman anlatıcı, konulan ev hapsinden sonra kardeşinin hastalanması üzerine yalanını itiraf etmek istemiş fakat bunu gerçekleştiremeden kardeşi Hasan, kuşpalazından vefat etmiştir: “Sabaha kadar gene gözlerimi kapayamadım. Hava henüz ağarırken Pervin’i uyandırdım. Kalktık. Ben içimdeki zehirden azabı boşaltmak için acele ediyordum. Yazık ki, zavallı masum kardeşim o gece ölmüştü. Sofada çiftlik imamıyla Dadaruh’u ağlarken gördük. Babamın dışarıya çıkmasını bekliyorlardı.” (Ömer Seyfettin tarihsiz: 23).

Geride söylediği yalandan ve attığı iftiradan pişmanlık duyan bir çocuğun vicdan azabı kalır. Bu acı olay yıllar sonra hikâyenin kahramanı olan yazarın hafızasından taşarak kaleminde hikâye olur. Bu hikâyedeki olay, zaman, mekân gerçek; baba, Dadaruh, Pervin ve Hasan da gerçek kişilerdir. Abla Güzide Hanım’ın söylediğine göre “dört yaşındayken kuşpalazından ölen Hasan’dan başka daha pek küçük yaşlarında kaybettikleri kardeşleri de varmış” (Alangu 1968: 26). Bahsedilen bu kardeş, “İlk Namaz” hikâyesinde yazarın annesine benzettiği kız kardeşi olmalıdır. Bu biyografik bilgilerin ışığında “Kaşağı” hikâyesinin bir hatırat özelliği taşıdığı görülür.

Yazarın otobiyografik özellik taşıyan bir hikâyesi de “İlk Cinayet” (1919) hikâyesidir. Bu hikâyenin başında kahraman anlatıcı, kendisiyle ilgili şunları yazar:

“Ben daima ıstırap içinde yaşayan bir adamım! Bu azap adeta kendimi bildiğim anda başladı. Belki daha dört yaşında yoktum. Ondan sonra yaptığım değil, hatta düşündüğüm fenalıkların bile vicdanımda tutuşturduğu nihayetsiz cehennem azapları içinde hala kıvraniyorum. Beni üzen şeylerin hiç birini unutmadım. Hatıram sanki yalnız elem için yapılmış” (Ömer Seyfettin tarihsiz: 9).

“İlk Cinayet” hikâyesinin konusu annesiyle İstanbul’da vapurdayken bir martı yavrusunu sıkarak öldüren ve ilk cinayetini işlemiş olduğunu düşünen dört yaşlarında bir çocuğun otuz yıl sonraki itirafıdır. Bu hikâyede İstanbul’un tanınmış ailelerinden birine mensup olan anne Fatma Hanım’ın her yaz gittiği İstanbul’a Ömer’i de yanında götürdüğü görülür. Yazar, hikâyede annesinden “Annem cıgarasını ince gümüş bir maşaya takmış. [...] konuşurken mavi tüylü bir yelpazeyi yavaş yavaş sallıyor.” cümleleriyle bahseder. Annenin

çocuğun isteklerini yerine getirdiği bu mutlu gezi, çocuğun kuşu elinde sıkıp öldürmesiyle bilinçaltına tatsız bir anı olarak yerleşir: “*Annem dönüyor, eğiliyor. Yerden bu henüz sıcak masum cesedi alıyor. ‘A... Aaa ... Ölmüş! ...’ dedikten sonra bana dik dik bakıyor: - Ne yaptın? - Sıktın mı? Söyle bakayım? Cevap veremiyor, avazım çıktığı kadar ağlamağa başlıyorum.*” (Ömer Seyfettin tarihsiz: 9).

“İlk Cinayet” hikâyesinin yaşandığı ve yazıldığı tarih hesap edildiğinde bu hikâyedeki olayın yazarın hayatı ile örtüştüğü görülür:

“Kendimi bilir bilmez yaptığım bu cinayetin üzerinden işte otuz seneden fazla bir zaman geçti. Şimdi Şirket vapurlarının güvertelerinde otururken ne vakit bir martı görsem, birdenbire, neşemi kaybederim. Bir çocuk feryadıyla ağlamak isterim. Kalbimin içinde derin bir sızı büyür, büyür. Göğsümü acıtır. ‘Ah insafsız!’ diye beni azarlayan anneciğimin ezeli tevbihini duyar gibi olurum” (Ömer Seyfettin tarihsiz: 9).

Ömer Seyfettin’in biyografik özellik taşıyan bir diğer hikâyesi de “And”dır. Ömer Seyfettin, “*4 yaşlarındayken kâğıt ve kurşun kalemi ile oynadığımı gören bir kadın hocanın annesine ‘Maşaallah, çocuğun pek hevesi var, bana yollasanız da okutmağa başlasam.’ demesi üzerine daha pek küçük yaştayken okula*” (Alangu 1968: 34) başlatılır. “And” hikâyesinde yazar, gittiği bu okulu ve arkadaşlarını anlatır. Üstü kapalı bir avlusu, küçük ve ağaçsız bir bahçesi olan, erkek ve kız çocukların beraber eğitim gördüğü “Reşit Efendinin Mahalle Mektebi” diye adlandırıldığı tespit edilen bu okulda yaşlı bir kadınla oğlu öğretmenlik yapar. Saçları sarı, gözleri mavi olan Ömer Seyfettin’in bu özelliği ve babasının mesleği de hikâyede yer alır: “*Kızlar, belki saçlarımın açık sarı olmasından, bana hep ‘Ak Bey’ derlerdi. Erkek çocukların büyücekleri ya ismimi söylerler yahut ‘Yüzbaşı oğlu’ diye çağırırlardı*” (Ömer Seyfettin tarihsiz: 29).

“And” hikâyesinde arkadaşlığın, “kan kardeşliği”nin önemini fark ettiği anlaşılan yazar, o dönemin eğitim sisteminin nasıl olduğunu ve sorunlarını da gözler önüne serer. Hikâyede öğretmenini şöyle anlatır: “*‘Büyük Hoca’ dediğimiz kınalı, az saçlı, kambur, uzun boylu ihtiyar, bunak bir kadındı. Mavi gözleri pek sert parlar, gaga gibi iğri, sarı burnuyla, tüyleri. Dökülmüş hain, hasta bir çaylağa benzerdi. ‘Küçük Hoca’ erkekti. Büyük Hoca’nın oğlu idi*” (Ömer Seyfettin tarihsiz: 29).

Yazarın kahraman anlatıcı olduğu “And” hikâyesinde hizmetçileri Abil Ana’nın anlattığı ayı hikâyelerinden korkup rüyasında ayı gördüğünü söyleyerek annesine uydurduğu rüyalara bakarak ilerde hikâyeci olacak Ömer Seyfettin’in hikâyeye giden yolun taşlarını o yıllarda döşemeye başladığı anlaşılır. Bu otobiyografik hikâyedeki ayrıntılı bilgiler, yazarın hayal dünyasını, güçlü belleğini ve gözlem gücünü ortaya koymaktadır.

“And” hikâyesinde “*Sabahları annem beni bir bebek gibi pencerenin kenarına oturtur, dersimi tekrar ettirir, sütümü içirirdi.*” (Ömer Seyfettin tarihsiz: 29) diye özlemle bahsettiği annenin Ömer Seyfettin’in hayatında çok önemli bir yeri vardır.

Yazarın 20 yaşlarındayken yazdığı “İlk Namaz” hikâyesinde annenin yeri daha belirginleşir. Fatma Hanım; namaz kılan, Kur’an-ı Kerim okuyan ve bunları oğlu Ömer’e de öğreten bir annedir. Annesi beş yaşındaki Ömer’e hizmetçileri Pervin’in yardımıyla abdest aldırarak sabah namazı kıldırır. Şefkatli, tatlı dilli, sevecen anne Fatma Hanım, ilk namazı kıldırdığı haliyle beş yaşındaki Ömer’in hafızasında yer eder. Öyle ki 15 yıl sonra soğuk bir kış günü sabah namazı için abdest alan annesinden uzaktaki Ömer Seyfettin, bu ilk namazını hatırlayarak hikâyesine konu eder. Annesi hikâyede onun ilk öğretmeni, onu sol kaşından öpen koruyucu meleğidir. Bu hikâyede dünyada en çok ve taparcasına sevdiğim tek insan diye bahsettiği yeşil başörtüsüyle Kur’an okuyan annesini çok küçük yaşta ölen kız kardeşine benzetir. Yazar anlatıcı, annesiyle ilk namazı nasıl kıldığını şu sözlerle anlatır:

“[...] on beş sene evvel beni ilk sabah namazına kaldırmış idi. Galiba yine böyle bir kıştı. [...] - Haydi Ömer’ciğim, kalk - demişti-, kalk, haydi yavrucuğum! [...] Küçücük ben, onunla bir seccadede, bir yavru samimiyet ve saadetiyle o muazzez, o hassas anne vücudunun yanında durdum. İki lakırdı ile bana, yapacağımı, evvelden öğrettiklerini tekrar etti:- İki rekât sünnet... Gece öğrendiklerini zammet, unutmadın ya?.. - Hayır... [...] Dua ederken sordum ki: - Nasıl dua edeceğim anne? [...] Kendin için, kendi iyi olman ve şeytanın yalanlarına aldanmaman için dua et! - demişti. Ben bu basit ve Türkçe duayı, [...] içimden söyledim, fatiha” (Ömer Seyfettin tarihsiz: 15).

Bu hikâyelerden “*Babam pek sertti. Bir bakışından ödümüz kopardı*” (Ömer Seyfettin tarihsiz: 23) diye bahsettiği asker babanın çocukları üzerinde çok olumlu bir etkisi olmadığı, Ömer Seyfettin’e dinî ve millî değerleri daha çok annesi Fatma Hanım’ın telkin ettiği anlaşılır.

Çocukluk anlarına yer verdiği bu hikâyelerden anlaşıldığına göre Ömer Seyfettin'in şuuraltına yerleşen çocukluk hatıralarının kapısı her zaman hikâyelerine açılır ve mazinin kalbinde açtığı yaraların itirafıyla kapanır. Bu hikâyelerde yazar, uydurma kahramanların arkasına gizlenmeden kendisiyle ve çevresiyle hesaplaşmak ya da okurlarıyla dertleşmek ister gibi günahlarını, yaşadığı çatışmaları okurlarının gözü önüne serer. İç dünyasındaki acılardan bütün samimiyetiyle bahseden yazar, kendini olduğu gibi tanımaya ve tanıtmaya gayret eder.

Ayancık Yılları, Okulu ve Falaka

Yazarın babası Ömer Şevki Bey, Gönen'den sonra şube reisi olarak Ayancık kasabasında görevlendirilince doğum yerinden ayrılan yedi yaşındaki Ömer Seyfettin "Sübyan Mektebi" özelliklerini taşıyan bir okula verilir ve burada üç yıl kalırlar. Alçak duvarlı, geniş bir bahçe içinde, tek katlı ve çevresinde büyük kestane ağaçları olan bu okulu ve verilen eğitimi, "Falaka" (1917) hikâyesinde yazar, şu sözlerle anlatır:

"Mektebin kapısına dar, taş bir merdivenle çıkılırdı. İçeri girilince ta karşıya Hoca Efendinin rahlesi gelirdi. Rahlenin önünde top yavrusu müthiş, tuhaf bir tüfek gibi, siyah kayışlı, ağır falaka asılı dururdu. Hepimiz kırk çocuktuk. Kızları birkaç ay evvel bizden ayırarak başka yere kaldırmışlardı. Sınıf taksimi filan yoktu. Elifbe'yi, Amme'yi, her şeyi bir ağızdan okuyor, rakamları bir ağızdan sayıyor, bir ağızdan ilahi söylüyorduk. Bütün derslerimiz yeknesak, umumi bir bestenin asla manalarını anlamadığımız güfteleri idi" (Ömer Seyfettin tarihsiz: 39).

Yazarın kahraman anlatıcı bakış açısıyla yazdığı bu hikâyeden anlaşılacağı gibi okulun eğitimi iyi değildir. "Falaka" hikâyesinde dönemin eğitim kurumları ve eğitimcilerinin durumu gözler önüne serilir: "Gönen'den geldiğimiz günden beri bu mektebe devam ediyordum. Ama dersten mersten hiç haberim yoktu. Bir ağızdan okumağa başladık mı, ne olursa olsun, ben de karışır bağırmağa başlardım. En birinci zevkim falaka tutmak (Ömer Seyfettin tarihsiz: 39).

Okulu ziyarete gelen Kaymakam Bey'in okuyamayan çocukları görmesi ve falakayı yasak etmesiyle işler daha kötüye gider. Okuldaki yaramazlıkların başrolündeki Ömer Seyfettin, bu kötü gidişi "Dayak korkusu kalkınca, biz, kırk çocuk, öyle azdık, öyle kudurduk ki... Ne yaptığımızı bilmiyor, artık hiç hocayı dinlemiyor, yüzüne leblebi atıyor, minderine

iğne koyuyor, pabuçlarını saklayıp onu saatlerce arattırıyor, yalvartıyorduk.” (Ömer Seyfettin tarihsiz: 39) cümleleriyle anlatır.

Ömer Seyfettin’in okulda yaptığı falakaya eşek yatırma şakasıyla Hoca Efendi görevinden kovulur ve yazarın kaleminden bu anılar nükteyle karışık bir vicdan azabı olarak dökülür: *“Benim sebetime hocalıktan kovulan ihtimal aç kalan bu aksakallı, fakir ihtiyarın zavallı hayali karşıma dikilir. Zaman geçtikçe hafifleyecek yerde, daha ziyade ağırlaşan bir vicdan azabı duyarım. Fakat... Fakat, bunun gibi, hayattaki her gülünç şeyin altında görünmez bir facia yok mudur”* (Ömer Seyfettin tarihsiz: 39).

Yazarın hikâyelerinde yaşadığı hayatın izleri ve gerçek hayat sahneleri yer alır. Bu hikâyeyi yazdığında 27 yaşında olan yazarın askerliğin zor şartlarında yaşarken anılarında anne babasının yanında olduğu çocukluk günlerine sığındığı da düşünülebilir.

İstanbul’daki Eğitim Yılları

Babasının oldukça sert bir eğitimle, baskıyla büyüttüğü artık 10 yaşlarındaki Ömer’in Ayancık’taki öğreniminin iyi gitmediğini, ahlakının bozulduğunu, evin dışında ve okulda ele avuca sığmaz, başına buyruk haller sergilediğini gören aile, onu İstanbul’a getirir.

Ömer Seyfettin’in “Bekârlık Sultanlıktır” adlı yarım kalmış romanının başı olduğu tahmin edilen “Sultanlığın Başı” başlığını taşıyan bölümden ve ablasının sözlerinden bir süre Aksaray’da anne tarafından dedesinin Kocamustafapaşa’daki konağında kaldıkları anlaşılmaktadır. Ömer Seyfettin “Sultanlığın Başı” yazısında bu konağı şu sözlerle anlatır:

“Çınarın en büyük, en sağlam evi, cami sokağından çıktıktan sonra sağa dönünce, yine sağa ilk gelen çıkmazın köşesine kadar uzayan ahşap binaydı. Şimdi yerinde yeller esen, şimdi yerinde havuzlu viran bir arsa, bir baldıran tarlası kalan bu ev, Kaymakam Mehmet Bey isminde çoktan ölmüş bir adamındı. O vakit, içinde bu Kaymakamın kocası dışarıda zabıt olan kızıyla yedi sekiz yaşındaki bir torunu otururdu” (Alangu 1968: 51).

Bu paragraftaki “kocasını dışarıda zabıt olan kız” yazarın annesi, “yedi sekiz yaşındaki torun” da Ömer’in kendisidir. Anne Fatma Hanım’ın babası İsfendiyoğullarından Ankaralı topçu kaymakamı Yarbay Mehmet Bey’dir ve Ömer dedesini “Bekârlık Sultanlıktır” hikâyesinde tanıtır:

“Merhum Mehmet Bey Ankaralıydı. Gençken memleketinde dehşetli hırçınlıklar yaptığı için, hükümet onu İstanbul’a sürmüştü, zorla asker yapmıştı. Bu hırçın

Anadolu çocuğu okumuş, yazmış, zabıt olmuş, Kırım Muharebesi'nde büyük yararlıklar göstererek yaralanmış, nihayet Hezargrtad'taki küherçile fabrikasına müdür olmuştu. Rus Muharebesi'ne girdi; fakat sulhtan sonra o kadar ihtiyarlamıştı ki... Artık gözleri görmüyordu. İstirahat için İstanbul'a gelmiş, bu konağı alıp yerleşmişti. [...] Gözleri görmiyen bu aksakallı ihtiyar az zamanda mahallenin babası oldu. [...] Kazandığı hürmet, konakla beraber kızına miras kaldı. Fatma Hanım, sanki Çınar'ın kraliçesi olmuştu” (Alangu 1968: 51).

Babası mesleği gereği taşrada dolaştığı için annesi Ömer'i Aksaray Yusufpaşa yokuşundaki yeni usulde öğretim veren özel “Mekteb-i Osmanî”ye kaydettirir. Yazarın “Alafranga, gayri millî terbiye taraftarları çocuklarını hep buraya verirlerdi” dediği bu okulu, daha sonra yazdığı “Açık Hava Mektebi” adlı hikâyesinde şu sözlerle anlatır:

“Burası eski bir konaktı. Dört yüksek duvar arasında gayet rutubetli, dar, çukur bir bahçenin içindeydi. En üst kattan bile duvarların öbür tarafı gözükmezdi. Altmış sene evvel, doksan yaştan sonra on dört yaşında bir kızla evlenen kıskanç bir ihtiyar tarafından yaptırılmıştı. Mal sahibi bahçenin duvarlarını yapan ustaya mütemadiyen ‘içerisini kargalar bile görmesin!’ demişti” (Ömer Seyfettin 1984: 135).

Ömer Seyfettin, alafranga eğitim veren bu özel okul “Mekteb-i Osmanî”de okurken jimnastik hareketlerine merak sarar. Hakkı Tarık Us, “Ömer ve Cimnastik”⁵ isimli yazısında dokuz yaşındayken Kuşdili'nde oturan yazarın meşhur bir hanende olan komşularının kendinden büyük çocuklarının yaptığı akrobatik hareketlere heveslenerek jimnastiğe yöneldiğinden bahseder. Yazar, 1904'te Kuşadası'nda “Makale-i Fennî” başlığı altında “Cimnastiğe Dair-2” başlıklı hatıra şeklindeki yazısında bu okuldan ve daha önce çocuklardan öğrendiği jimnastik hevesinden şöyle bahseder:

“Sonra beni hususî bir mektebe verdiler. Mekteple beraber inşa olunan cimnastikhane dün yapılmış gibi yeniliğini muhafaza ediyordu, yalnız fahrî olan cimnastik muallimi çocuklara tabur olmasını, ikişer ikişer yürümesini öğretirken onların celb-i hevesleri için yeni ve parlak halkalarda birkaç kere sallanırdı; sonra da küçük bir nutuk: ‘Efendiler, kuvvetli olmak istiyorsanız, (ceketinin

⁵ Bu konuda yazı için bak. Hakkı Tarık Us (6 Mart 1938). “Ömer ve Jimnastik”. Kurun gazetesi.- (Alangu 1968: 58-59).

üzerinden pazularını göstererek) işte benim kollarım gibi kalın, kuvvetli bir kola malik olmak istiyorsanız cimnastik yapacaksınız” (Ömer Seyfettin 2011: 50).

Jimnastik hocasının dediklerini fazlasıyla yapar Ömer Seyfettin. Bu yazısında arkadaşlarına karşı “Sağlam bir vücuda salim bir fikir.” anlayışını savunan yazar, okulda iki senede çok gelişme kaydettiği için muallim muavini olduğunu, hoca gelmediği zaman öğrencileri nasıl idare ettiğini, çalıştırdığını anlatır. Ömer Seyfettin, “Cimnastiğe Dair – 2” başlıklı yazısında jimnastiğe ilgisinin nasıl başladığını da şöyle anlatır:

“Küçükken, ben daha dokuz yaşında bir çocukken Kuşdili’nde oturuyorduk. Bu musikişinas, gayet meşhur bir hanede komşumuzun benden biraz büyücek çocukları vardı. Bunlar koca çayırın her tarafında perende atarlar ve bir ramazan gecesi, Şehzadebaşı’nda, beni fevkalâde teshir eden küçük cambaz çocuğu gibi elleriyle yerde yürürlerdi. Ben dört yaşından beri vefakâr kaldığım mâi boyalı sevgili çemberimi düdüklü değneğimle bahçenin bir köşesine atarak ellerim boş ve meshur her akşam çayıra çıkar, o çocukları seyredirdim. Nihayet bir gün çocukluğun tabii olan hicap ve lâubaliliği ile mahcup ve metecasir, bu perende atmaya, bu ellerle yürümeyi bana öğretmelerini onlardan istirham ettim” (Ömer Seyfettin 2011: 50).

Yazarın beden eğitimine, vücut geliştirmeye, jimnastiğe merakı sonraki yıllarda da devam eder ve Balkanlarda “1909’da Köprülü’de Askerî Rüştiyede Üsteğmen rütbesiyle beden eğitimi öğretmenliği” (Alangu 1968: 109-110) yapmaya kadar gider. Hatta gelecek nesillerin sıhhatli yaşayabilmesi için tavsiye niteliğinde Millî Jimnastik’i kaleme alır (Polat Mart 2020: 4).

Şehir ve okul değiştiği halde Ömer’in “Mekteb-i Osmani”de de yeteri kadar iyi yetişmediğini, hatta daha yaramazlaştığını gören babası, bir yıl sonra onu belki de kendisi gibi asker olsun diye Eyüp Sultan’daki “Baytar Rüştiyesi”ne yazdırır. Okulun yalnız subay çocuklarının kabul edildiği yatılı “Sınıf-1 Mahsus”a bölümüne yerleştirir. Ömer Seyfettin, “Baytar Rüştiyesi”ni 1896’da bitirir, lise öğrenimi için “Kuleli Askeri Lisesi”nin “Sınıf-1 Mahsus”a bölümüne alınmayacağını anlayınca arkadaşı Aka Gündüz’le birlikte “Edirne Askeri İdadisi”ni tercih ederler. Ömer Seyfettin, Edirne Askeri İdadisi’ni 1900 yılında bitirir, İstanbul’a döner ve “Mekteb-i Harbiye-i Şahane”ye kaydolur.

Bu okuldaki sert askerlik havası, kişiliğinde ve davranışlarında ilk belirtilerini gösterir. Arkadaşlarının anlattığına göre sürekli spor yapmaktadır; güçlü, namuslu, mert ve yiğittir.

Aka Gündüz, hatıralarında onun Harbiye’de kabadayılığa özenenleri nasıl dövdüğünü, iri yarı öğrencilerden Mustafa Rize’yi dövdüğü için divan-ı harbe verilip okuldan alaya çıkarılacağı sırada Makedonya’nın karışmasıyla kurtulduğundan bahseder. “1903’te Makedonya’nın karışması üzerine, 1310’lular “Sınıf-ı Müstacele” sayılarak imtihansız mezun edilir.” (Alangu 1968: 79- 81-85). 22 Ağustos 1903’de Piyade asteğmeni rütbesiyle çektiği kurayla merkezi Selanik’te bulunan III. Ordu’nun İzmir Redif Fırkasına tayin edilir ve Rumeli’de görev yapar: “Ömer Seyfettin, İzmir’e gelmeden, “sınıf-ı müsta’cele” gerekçesine uygun biçimde, doğrudan taburunun gönderildiği Rumeli’de Selanik’te ve Manastır’a bağlı bir sancak olan Pirlepe’de görev yapmıştır” (Huyugüzel 2000: 210).

Hayatına girenlere hikâyelerinde yer veren Ömer Seyfettin, elbette öğretmenlerine de yer verir. Harbiye’de okurken, edebiyata ve matematiğe merak sarmış olan Ömer Seyfettin, “Velinimet” hikâyesinde kendine bu dersi sevdiren Harbiye’den hocası ve daha sonra arkadaşı olan Logaritmacı Hasan’dan da bahseder: “Geçen gün hava ne güzeldi! Logaritmacı Hasan’la Hürriyet Tepesi’ne gittik. [...] Hasan, on beş yıl önce benim matematik hocamdı. Okuldan çıktıktan sonra, arkadaşım oldu. Şimdi onunla konuşurken, kübistlerin yaptığı tuhaf levhaların karşısında duyduğumuz o ‘Yarı bedii, yarı hendesi’ zevke benzer bir tat duyarım” (Ömer Seyfettin 2006: 137).

“Rütbe” isimli hikâyesinde de hocası Logaritmacı Hasan’a şu sözlerle yer verir: “Bir gün yine deli gibi, içimden: “Le grade dégrade...” diye söylenerek Hükümet Konağı’nın önünden geçiyordum. İsmimi işittim. Döndüm. Bir de baktım ki, matematik öğretmenim, Logaritmacı Hasan” (Ömer Seyfettin 2009 d: 75).

Bu hikâyelerinde kendi söylemek istediklerini beğendiği hocası Logaritmacı Hasan’a söyleten Ömer Seyfettin, hikâyelerden anlaşıldığı gibi her şeyden kolayca bir hikâye çıkarabilir ve tanıdığı insanlara hikâyelerinde yer verir.

İzmir’de Subaylık Yılları

Ömer Seyfettin, İzmir dolaylarında beş yıl kadar kalır ve 1907’den sonra İzmir’e yerleşir. Eski Sadrazamlardan olan İzmir Valisi Kamil Paşa’nın damadı olan İzmir Askerî Hastanesi Baştabibi Doktor Faik Paşa Ömer Seyfettin’in dayısıdır. Ömer Seyfettin, İzmir çevresinde Çakırcalı Efe ve benzeri eşkıyalar çoğalınca Jandarma okullarını ve örgütünü kurmaya memur olan İtalyan General Degiorgis Paşa’nın mihmendarlığına ve Jandarma okuluna öğretmen olarak atanır. İzmir günleri yazarlığının biçimlenerek mayalandığı olumlu

bir edebî hazırlık devresi sayılabilir. İzmir’de Türkçü Necip, Baha Tevfik, Şahabettin Süleyman, Yakup Kadri gibi gençlerle kendine küçük bir edebî çevre oluşturur.⁶

1903 - 1908 yılları arasında yani 19-24 yaş aralığında İzmir dolaylarında özellikle Jandarma okulunda vaktinin çoğunu edebiyata harcayan, felsefeye merak salan Ömer Seyfettin, Baha Tevfik’in teşvikiyle Fransızca öğrenmek amacıyla Mersinli’de bir Fransız’ın pansiyonuna yerleşir. Sonraki yıllarda yazacağı hikâyelerinden “Gayet Büyük Bir Adam”, “Pireler” ve “Rütbe” adlı hikâyelerinin konularının Ömer Seyfettin’in İzmir hayatının izlerini taşıdığı görülür. “Rütbe” hikâyesinde İzmir günlerindeki hayatından, Mersinli’deki evinden, felsefeye ilgisinden ve çalışma tarzından şu sözlerle bahseder:

“Ah gençlik!.. Tıpkı ezeli bir baharın ilk çiçekli günlerine benzer. [...] Ben işte bu hiç bitmez sanılan baharı İzmir’de geçirdim. On dokuz yaşındaydım. Galiba on beş sene evvel... [...] Mersinli’deki minimini evimde, kocaman çınar ağaçlarının hiç durmadan öten ninnileri içinde, kitapların dipsiz girdabına dalmış gitmiştim. Dışındaki evren umurumda değildi. Sözde, felsefe feneriyle büyük bir hakikat bulacaktım. Heyhat! [...] Bir kelimeyi, bir satırı, bir sözü haftalarca, aylarca düşünür, bir cümlemin altındaki –varsaydığım- gizli mânâyı bulmak için birçok geceler uyuyamazdım” (Ömer Seyfettin 2009 d: 75).

Ömer Seyfettin’in İzmir’de çok sevdiği ve yanından ayırmadığı Koton isminde bir köpeği vardır (Alangu 1968: 99-142). Mersinli’de tuttuğu Fransız’ın pansiyonuna yerleşmesinden “Pireler” hikâyesinde de bahseden yazar, bu hikâyede köpeği Koton’dan da söz eder: *“Aşk filan değil... Hani şu ‘tesadüf’ dediğimiz, tarihi yapan, mutlulukları yaratan, yuvaları kuran belirsiz el yok mu? İşte o, beni Rose Mayer’le birleştirmişti. Yirmi yaşlarında ya vardım, ya yoktum. Küçücük köpeğim Koton’la İzmir’in ikinci sınıf otellerinden birinde kalıyordum”* (Ömer Seyfettin 2009 d: 53).

“Pireler” hikâyesinde anlatıldığına göre Koton, aşırı yıkanıp temizlendiği için hastalanır ve veterinerin yıkamayı bırakın, tüyleri arasına pire koyun tavsiyesiyle iyileşir. Yazar, Balkanlarda bile yanından ayırmadığı köpeği Koton’dan⁷ “Velinimet” hikâyesinde de bahseder:

“ - Koton ne, diye sordum.

⁶ Konuyla ilgili bilgi için bk. Tahir Alangu (1968). Ömer Seyfettin Ülkücü Bir Yazarın Romanı. İstanbul: MAY Yayınları. s. 93.

⁷ Konuyla ilgili yazılar için bk. Halit Fahri Ozansoy, “Ömer Seyfettin’in Köpeği”, Tercüman, 17 Mart 1965, s. 2. Sadri Ertem (Mart 1929). Ömer Seyfettin’in Köpeği. Resimli Ay Mecmuası.

- Koton, benim Selanik'teki küçük köpeğimin adı... Bu köpekte en açık, en güçlü karakter 'Gelecek korkusu' idi. Kendisine verilen kemiklerin beşte birini bile yemez, gider, bahçenin tarhlarına gömer, saklardı... Evet, en bol, en neşeli zamanda bile 'yarın' kendisine bir şey veremeyeceğiz olasılığını aklından çıkarmaz, hep 'yarın'ı düşünürdü. Kemikleri saklamak için çiçekleri, tarhları bozuyordu... Çok dövdük, azarladık. Bir türlü bu korkusundan vazgeçiremedik. Ahmet'e 'Senin, Koton kadar hissin yok muydu?' dedim. Utandı" (Ömer Seyfettin 2006: 137).

Ömer Seyfettin, "İlkbahar" isimli yazısında bir köyde çağlayanın yanında köpeği Koton'la geçirdiği mutlu saatlerden şu sözlerle bahseder:

"Ben ve köpeğim mesuttuk. Bu yeşil rüya-yı serab-alûd-ı bahar içinde, her şeyi unutmuş; elemden, emelden, arzulardan uzak; mesuttuk. Ben de onu taklit etmiş, yüzükoyun atmıştım. [...] Ayağa kalktım, 'Haydi Koton' dedim, 'artık gidelim.' Mutî köpeğim kalkmak istemiyor: 'Niçin böyle münasebetsizlik ediyorsun?' gibi manidar ve parlak gözleriyle müstemend ve ricakâr, bana bakıyordu. Zavallıya huzuz ve saadeti mahvolacağından acıyordum. Tekrar yanına oturdum, güzel başımı, düşük kulaklarını ellerimle okşayarak 'Evet, gideceğiz Kotoncuğum' diye teselli ediyordum; 'gideceğiz, burada yaşadığımız ân-ı saadeti de bütün geçen ve geçecek saadetler gibi mazi-i hatırate terk edeceğiz' " (Ömer Seyfettin 2011: 81).

Köpek Koton'un Ömer Seyfettin için taşıdığı kıymetten Tahir Alangu şöyle bahseder:

"Ömer Seyfettin'in, hayvanları, hepsinden çok köpek ve atları sevdiğinde arkadaşları birleşiyorlar. [...] M. Nermi Bey, onun 'Koton' adındaki dişi köpeğinin yaptığı mârifetleri söyleye söyleye bitiremiyordu. [...] arkadaşlarından Hakkı Süha (Gezgin) da onun için yazdığı bir anma yazısında, Koton'dan söz etmektedir: '... bu dostluğunun birinci rütbesini köpeği Koton'a bağışlamıştı. İnsan arkadaşları, en çok bu kıymetli hayvandan sonra kalbinde yer tutmuştu'" (Alangu 1968: 204).

Ömer Seyfettin'in "Akıllıdır cancağızım akıllıdır, birçok insandan akıllı. Sizden bile akıllı hem de laf anlar" (Ozansoy 17 Mart 1965: 2) dediği hikâyelerinde yer alan, hakkında

yazılar yazılan, edebiyat tarihine giren bu meşhur köpek, yazarın hikâyelerinin otobiyografik karakterini göstermesi açısından önemlidir.

Ömer Seyfettin İzmir’de görev yaptığı sırada Meşrutiyet (1908) ilan edilir. Kahraman anlatıcının olduğu otobiyografik karakterli “Hürriyet Gecesi” hikâyesinde yazar, İzmir’de Meşrutiyet ilanının coşkusu, bu sırada kendi yaşadıkları, gördükleri, duydukları ve hissettiklerini şu sözlerle öne çıkarır:

“O ilk gün, o ilk hürriyetin ilan edildiği gün neydi Yarabbi! Sanki bir saniye içinde bütün dünya birdenbire değişti. Tenha sokaklar alacalı ve kesif bir kalabalıkla doldu. Meydanlar kapandı. Birbirleriyle hiç konuşmayan dilsizlerin ağızları açıldı. Her köşe başında bir düzine hatip... [...] Ve bütün bunların üstünde hiç dinmeyen bir nara: ‘Yaşasın hürriyet!’ Yine sonra kadınlardan, çocuklardan, ihtiyarlardan, gençlerden, askerlerden karmakarışık taşan, dalgalanan, bir akın! Nereye? Bilen yok” (Ömer Seyfettin 1984 a: 89).

Tahir Alangu, bu hikâyede kahraman anlatıcıyla konuşan ihtiyarın ağzından dökülen sözlerin İttihat Terakki’nin ve Ziya Gökalp’in görüşleri olduğu düşüncesindedir (Alangu 1968: 348). Bu hikâyede kahraman anlatıcının Ömer Seyfettin’in kendisi olduğunu düşündüren bir husus da hikâye kahramanının mesleğidir:

“- Ne iş yapıyorsun? - Muharrirlik. [...] - Öyle ise sen bir hançersin! Kendi kendini kullanan, sapı namlusunun elinde olan bir hançer... İnsanlara, istersen en büyük hizmeti görür, onlara fazileti, sevmeyi, hakikati öğretirsin. İstersen onların faziletlerini öldürür, sükûnetlerini bozar, hepsini boğaz boğaza getirir, hayatlarının saadetlerini, zevklerinin lezzetlerini kaybettirirsin! Ruhun anahtarı senin elindedir. Kolaylıkla onu açar, içine istersen zehir, istersen hayat verici bir iksir korsun” (Ömer Seyfettin 1984 a: 89).

Yukarıdaki paragraftan Ömer Seyfettin’in, Genç Kalemler dergisinde ve başka yerlerde yazdığı yazılar ve hikâyelerle yaptığı işin değer, önem ve sorumluluğunun farkında olduğu anlaşılmaktadır. Cephelerde at üstünde silahlı mücadelelere giren, Osmanlı’nın son demlerinde milletine hizmet eden Ömer Seyfettin, bulabildiği her vakitte kalemiyle fikirlerinin, inandığı doğruların mücadelesini veren bir fikir ve sanat adamıdır.

Balkan Yılları

Ömer Seyfettin 1908’de Meşrutiyet’in ilanından sonra teğmenliğe terfi ettirilir ve Selanik’teki III. Ordu’nun nizamiye taburlarına nakledilir. Balkanlar’da iki yıl Velmeğe, Pirlepe, Osenova, Pirbeliçe, Serez, İştîp, Babina, Demirhisar, Cumaybâlâ, Razlık gibi sınır yerleşim yerlerinde çete takip eder, isyancılarla uğraşır. Makedonya sınırında Menlik kazası Razlık kasabası yakınındaki Yakorit’te bölük komutanlığı yapar.

Gündüz dağlarda eşkıya takip eden, köylerde ve manastırlarda silah arayan genç subay, “*Balkan dağlarında bir elinde mavzer, ayaklarında dolama çarık, göğsünde çaprazlama fişeklikle Bulgar komitacılarını takip ederken gecelerini hanlarda, sınır karakollarında yağ kandillerinin, ocak ateşlerinin ışığı altında okumakla ve arkadaşlarına mektup yazmakla geçirmektedir*” (Alangu 1968: 116).

Önde kır atı üzerinde kendisi, arkasında özel olarak yaptırdığı sandıkları dolduran kitaplarını yüklettiği katırla karakoldan karakola, kışladan kışlaya taşınan Ömer Seyfettin’in elindeki mavzerin yerini her fırsat bulduğunda kalem alır; genç teğmen sürekli okur ve yazar, günlük ve hatırat tutar. Türk milletinin makûs talihini yenmesi için hem asker hem yazar sorumluluğu üstlenen Ömer Seyfettin, milletinin bekası için bir elinde silah bir elinde kalemlle mücadele eder. Balkanlarda görev yaptığı sırada tuttuğu günlükler, yazdığı hatıralar ve hikâyeler incelendiğinde Ömer Seyfettin’in deyim yerindeyse film gibi bir hayat yaşadığı görülebilir ama yaşananlar acı gerçeklerdir. “*Buradaki görevinde gösterdiği başarılarından dolayı iki liyakat madalyası ile ödüllendirilmiştir. İsyanın bastırılmasından sonra, bağlı bulunduğu tabur, 6 Eylül 1904’te asıl görev yeri olan Kuşadası’na dönmüştür*”⁸

Orhan Şaik Gökyay bir şiirinde bu vatan “*Huduttan hududa yol bulup koşan / Cepheden cepheyi soranlarındır*” derken ya da “*Sencileyin hasmı rüyada değil, / Topun namlusundan görenlerindir*” derken sanki Ömer Seyfettin’den bahseder. Birtakım yazar ve şairler duydukları ve okuduklarıyla savaş edebiyatı yaparken o, asker bir edebiyatçı olarak Balkanlarda bizzat yaşadığı, tanık olduğu olayları günlük ve anı şeklinde realist bir gözle yazdığı hikâyelerinde anlatarak uyuyan Türk milletini uyandırmakla meşguldür. Çöküşü gören genç subay, gördüğü ve yaşadığı olaylardan incinmiş yaralı yüreğinin elemi Balkan yıllarında yazdığı hikâyelerinde kelimelere döker.

⁸ https://www.yapikrediyayinlari.com.tr/dosyalar/2019/08/butun-eserleri_omer-seyfettin_SON-PDF-tadimlik.pdf

Baytar Rüştüyesi mezunu Ömer Seyfettin'in askerlik yıllarında sevdiği hayvanlardan biri de at'tır. "At yiğidin öz kardaşı" diyen Karacaoğlan gibi yazara, Balkan coğrafyasında kır atı yoldaşlık eder ve elbette köpeği Koton gibi atı da hikâyelerinde yer alır. "At (1908)"⁹ isimli hikâyesini Ömer Seyfettin, İzmir'e gelmeden önce "sınıf-1 müsta'cele" gerekçesine uygun biçimde taburunun gönderildiği Rumeli'de, Selanik'te ve Manastır'a bağlı bir sancak olan Pirlepe'de görev yaptığı sırada yazmıştır. "At", Ömer Seyfettin'in mazi hasretini ve kahramanlığa hayranlığını gösteren biyografik hikâyelerinden biridir. Bu hikâyede kahraman anlatıcı, Vardar kenarında uçarcasına at sürer. Bu süratin verdiği duygu ile hayallere kapılır ve bu hayal dünyasından da uyanmamak ister. Hikâyede bu anları yazar şöyle anlatır:

"[...] haşarı atımı bugün tam iki saat koşturdum. İyice terledi. Bulanık Vardar'ın kenarını kaplayan sıska ve hazandide söğüt ormancığının içindeki geniş yolu takip ederken, yorgun ve bî-tap, sanki durmak istiyordu. Fakat ben, bilakis o kadar zîhayat, o kadar zinde ve faal idim ki... Elimdeki sarı kırbacı şiddetle ve gayr-i ihtiyarî savurdum. [...] Ben, akur bir kuvvetin üstünde uçuyor gibi, pek çabuk yakınlaşan uzaklara bakıyor, bu azgın ata bindikçe daima duyduğum şeyleri tekrar hissediyor: '- Ah, dört beş asır evvel yaşasaydım!' Diye mütelezziz oluyordum" (Ömer Seyfettin 1984: 174).

"At" hikâyesinde "Ah, dört beş asır evvel yaşasaydım!" diyerek içinde bulunduğu andan maziye sığınan atın üstündeki binici, yazarın kendisidir. Osmanlı'nın topraklarının aşama aşama dağılışına, Rumeli'nin Osmanlıdan kopuşuna, Türklerin Balkanlardan göç ettirilmesine şahit olan genç subay, bu acıların yüreğinde açtığı yaraların dermanını geçmişe kaçarak hayal dünyasına sığınmakta bulmuştur. Uzunca bir süre at koşturup yorulan atıyla kasabaya girerken artık hayal dünyasından çıkan Ömer Seyfettin, dağılışın sefil ve çaresiz gerçekliğinde bulur kendini:

"Suyun kenarında kalın ve çıplak baldırları görünen birkaç Bulgar kızı iki kat olmuş, bir şeyler yıkıyorlar, serseri köpekler bana havlıyorlardı. [...] Etrafıma baktım. Bu pis ve asayişperver manzara bana o kadar nefretimiz göründü ki, gayr-i kabil-i tesmiye bir elem-i anî içinde ağlamak arzu ettim. Atımı tekrar geri döndürmek, şu hali dağlara kaçmak istedim. Böyle sukut-ı miskinane içinde

⁹ Konu ile ilgili yazı için bk. İnci Enginün (1985). "Ömer Seyfettin'in Hikâyeleri", Doğumunun Yüzüncü Yılında Ömer Seyfettin, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.

yaşamaktan oralarda açlıktan ve soğuktan ölmek daha iyiydi” (Ömer Seyfettin 1984: 174).

Bu hikâyede Ömer Seyfettin’in atalarının yaşadığı asırların ihtişamının, kendi yaşadığı asrın sorunlarının ve en önemlisi de gelecek asrın nasıl olacağını farkında olduğu görülür: *“Bu hayal ile yirminci asırda yaşadığımdan biraz mahcup, kasabaya girdim. Evime geldim. Artık beni hep böyle lüzumsuz hislerle sarsan bu ata, bu azgın mahluka binmeyeceğim. Bir motosiklet alacağım. Fakat bu mümkün mü? [...] bu makine, bu zavallı masnu' acaba burada yürümek için kaç kilometre yol bulabilecek” (Ömer Seyfettin 1984: 174).*

“At”ın yerini motorlu araçların aldığı farkında olan yazar Osmanlı’nın zamanın gerisinde kaldığının ve gelecek asrın teknolojisine hazır olmadığı idrakindedir. Görev şuuruna sahip yiğit bir asker olarak bugünden kaçmak arzusuna kapıldığı için mahcup olarak bugünün görevlerine odaklanmak amacıyla kendini hayallere sürükleyen bu ata binmekten vaz geçer. Hikâyenin sonunda kahraman anlatıcı, yaşadığı zamanın şuuruna vararak gelecek günlerde kendini bekleyen vazifelerini düşünüp maziye hayalde bile olsa kaçmamaya karar verir. Bir asker olarak görevinin başında olan Ömer Seyfettin, bir yazar olarak da görev şuuruyla eser vermeye devam eder.

Ömer Seyfettin’in iki yıl görev yaptığı Balkanlarda fırsat buldukça tuttuğu günlüklerin bir kısmı bulunup yayınlanmış bir kısmına ulaşılamamıştır. Ömer Seyfettin’in Balkan devresi hikâyelerinde mensubu olduğu koca bir imparatorluğun çöküşünü hisseden hatta bu çöküşü cephede birebir görüp yaşayan bir subayın, bir aydının huzursuzluğu, umutsuzluğu, acıları, düşünceleri vardır. Meşrutiyet’ten sonra başlayan Türkçülük akımı Ömer Seyfettin’de hamaset şeklinde değil de dil, fikir ve eser alanında ete kemiğe bürünerek kendisini göstermiştir. Hatta “Millî Edebiyat” Ali Canip Yöntem ve Ziya Gökalp’in desteğiyle Ömer Seyfettin’in Genç Kalemler dergisinde yazdığı “Yeni Lisan” makalesi ile başlamış olur. Ömer Seyfettin, makale ve hikâyeleriyle oluşumuna katkı sağladığı “millî edebiyat”la ilgili düşüncelerini şöyle ifade eder:

“Bakınız ben millî edebiyattan ne anlarım: Vezinle dilin tam Türkçe, yani tabii olması... Zira yaratıcı bir sanatkârın duygularına sınır çizilemez. Bu sanatkâr karakterine, aldığı terbiyeye, nelere karşı bir meyil duyuyorsa onlara göre yazar. Hem zannetmem ki, bir adam mademki bir topluluk içinde yaşıyor; duyusu, tarzı millî anlayışı dışında olsun” (Ünaydın 1985: 219).

Ömer Seyfettin'in Türkçenin Türkçeleşmesi, başka dillerin boyunduruğundan kurtulması için verdiği mücadele, eleştirilere rağmen kısa sürede etkili olur. "Yeni Lisan" hareketinin etkisiyle Yunus Emre'nin dilinin berraklığında Türk dili, edebiyatçıların kaleminde yeniden çağlamaya başlar.

Hayatına ve 1908-1920 arasında yazdığı hikâyelerine bakarak Ömer Seyfettin'in sorunları yerinde tespit ettiği, ülküsünün peşinde milliyetçi bir aydın olarak sorunların çözümü için elinden gelen her türlü mücadeleyi yaptığı görülür. Bu hikâyelerde yazar, mesleğinin, özel yaşantısının yanında çevresiyle olan ilişkisini, yaşadığı dönemin toplumsal, siyasal olaylarına bakışını, edebî tartışmalarını da yansıtır.

Ömer Seyfettin, Balkanlarda görev yaptığı sırada Osmanlının bünyesindeki kavimlerin milliyetçilik şuuruna varışına şahit olurken Türklerde bu milliyetçilik şuurunun uyanmadığını fark eder. Yazara göre Türkler, Rumeli elden giderken gerçekçi olmayan Osmanlıcılık anlayışına sarılarak hata eder. "Hürriyet Bayrakları" hikâyesinde mekân, Ömer Seyfettin'in görev yaptığı Cuma-yi Bâlâ ve Razlık'tır. Hikâyedeki kahramanın görev yeri ve subay oluşu kahramanın yazar olduğunu düşüncesini güçlendirmektedir. Hikâye, Cuma-i Bâlâ'daki Meşrutiyet'in ikinci yıl dönümü kutlamalarının tasviri ile başlar:

"O akşam Demirhisar'dan Cumayibâlâ'ya geç ve yorgun gelmiştim. Gündüz hava pek sıcaktı. Baş ağrısı bana eski ve pis otelin aç tahtakurularını bile duyurmadı. Fakat sabahleyin zurna ve davul seslerine karışan naralar, türküler beni uyandırdı. [...] Gerinirken yalancı inkılâbımızın, bu kansız ve hakikatte ancak manasız alkış tufanlarından ibaret olan zavallı düzme Türk inkılâbının ikinci senesi olduğunu hatırladım. Evet, bugün millî bir bayramdı! 'Lâkin acaba hangi milletin bayramı' " (Ömer Seyfettin 2009 c: 34).

"Hürriyet Bayrakları" hikâyesinde iki teğmenin Bulgar köyünde uzaktan hürriyet bayrakları olduğunu zannettikleri kırmızı nesnelere bayrak değil güneşte kurutulmak üzere asılmış kırmızıbiberler olduğunu görmesi ve köylünün onlara düşmanca bakışları sebebiyle yaşadıkları hayal kırıklığı anlatılır.

Ömer Seyfettin, Balkan coğrafyasında görev yaparken Osmanlı tebaası olan milletlerin millî uyanışını görür ve bunların Osmanlıcılık anlayışıyla uyutulan Türk milletine yaptığı ihanete şahit olur. Tahir Alangu, yazarın bu devredeki bazı hikâyelerinin bir jurnalden aynen alınmış günlük notlar olduğunu söyler. Hatta "Nakarat" adlı hikâyenin

yazarın jurnalinin Balkan devresini kaplayan defterlerinden aynen alınmış olduğunu düşünür. Balkan devresi hikâyelerinden olan “Nakarat” hikâyesinde yazar, Bulgarlarda olup da Türklerde olmayan milliyetçilik şuurundan bahseder. “Nakarat” adlı hikâyesinin başında “*Gençliğini Makedonya’da Geçirmiş Eski Bir Zabitin Hatıra Defterinden*” yazması ve hikâyenin tarihlerle günlük defteri şeklinde yazarın görev yaptığı Pirbeliçe’de yazması bu günlük tutan ve olayları anlatan eski zabitin Ömer Seyfettin olduğunu düşündürür. Bu hikâyede Ömer Seyfettin, Balkan coğrafyasındaki Türk askerinin içinde bulunduğu perişan durumu ve hayal ettikleriyle yaşadıkları gerçekliğin tezadını anlatır. “Nakarat” hikâyesinde Türk zabıt, kaldığı yerin karşısındaki evde gördüğü, adını bilmediği Bulgar kızına âşık olur, hayaller kurar. Hatta kızı kaçırıp Amerika’ya gitmeyi bile düşünür:

“Hep arzum kaçmak, kayıtlardan kurtulmak, vatani, aileyi, ebediyen terk etmek! [...] bu arzuların kuvveden fiile geçirilmesini, hocamızın tavsiyesini hatırlayarak Ceza Kanunnamesi’nin maddeleriyle karşılaştırınca nefsimden utantıyorum. Bir Bulgar kızı kaçırarak dertler içinde bocalayan zavallı devletin başına yeni bir problem çıkarmak! İş görecektir, vatana hizmet edecek çağımızda orduyu bırakmak, ateşten, çatışmadan, harpten kaçmak” (Ömer Seyfettin 2009: 54).

Hikâyede kahraman anlatıcı anne-babasını, akrabalarını, dostlarını, hocasının sözlerini hatırlayarak ve devletin başına iş çıkarmamak için görev şuuruyla kızı kaçırmaktan vaz geçer. Kız zabiti her gördüğünde “Naş, naş, Çarigrad naş...” sözlerini tekrarlar, “Seni çok seviyorum” demek olduğunu zanneden zabıt de aşkla bu sözleri tekrarlar. Ancak bu sözlerin “*Bizim olacak, bizim olacak, İstanbul bizim olacak.*” manasına geldiğini öğrenince Bulgar papazının kızında olan millî bilincin kendinde olmadığını üzüntüsüyle yataklara düşer.

“Nakarat” hikâyesinde “*‘Ceza Kanunu hocası’ üzerinden anlattıkları gerçeklere uygundur*” (Alangu 1968: 81). Harbiye Mektebinin ikinci sınıfında “Ceza Kanunu” okutan hocasının şu sözleri yazarın aklından çıkmaz: “*‘Faziletli olmak insanın elinde değildir. Fakat kim isterse namuslu olabilir. Bu, tercihe bağlı bir şeydir!’ demişti. Onun düşüncesine göre kim gizli yaptığı şeyi açıkça yapıyormuş farz ederek Ceza Kanunnamesi’nin maddelerini hatırlarsa namussuz olmasına imkân yoktu*” (Ömer Seyfettin 2009: 54).

Hikâyenin geçtiği Pirbeliçe, Babina, Manastır gibi yerlerin Ömer Seyfettin’in görev yerleri olması da hikâye kahramanının yazar olduğu bilgisini güçlendirir. Ayrıca hikâyede

yazarın erkânıharp olamama sebebini, ruh halini, kişiliğini ifade ettiği şu cümleler de hikâyenin otobiyografik özelliğini belirginleştirir:

“Niçin daima vurmak, kırmak, kapmak, kaçmak, karşı gelmek, öldürmek, isyan etmek isteyen bir eğilimde yaşıyorum? İlk terbiyemin tesiri mi? Çünkü çocukluğum, inzibatsız bir çiftlikte geçti. Birtakım yarım haydutlar içinde büyüdüm. İstanbul, ah o kadar sevdiğim güzel İstanbul, mektepler, zengin, kibar akrabalarımın incelikleri varlığıma nihayet kalın bir yaldız tabakası çekmiş! Erkânıharp sınıfına ayrılmamaklığıma sebep de sertliğim... Bir arkadaşımı fena hâlde dövmüştüm. Bu duyuldu. Hapis yattım. Ahlâk numaram kırıldı. Bütün ümitlerim boşa gitti” (Ömer Seyfettin 2009: 54).

“Nakarât” adlı öyküde Makedonya’da çok zor şartlarda görev yapan Ömer Seyfettin, erkânıharp olamamanın üzüntüsü içinde özeleştiriyi yaparken erkânıharp olanların bir kısmına da gönderme yapar:

“Erkânıharp olmak bütün gençliğimi dolduran bir hırsı. Niçin? Yazacağım işte... Çabuk terfi etmek, yüksek mevkilere geçmek, güzel İstanbul’da zevk içinde, eğlence içinde yaşamak, çok iyi yemek, çok iyi içmek, çok iyi giyinmek, zengin bir hanım avlamak, çabucacık paşa olmak, Avrupa’da ateşemiliterlikle keyif yetiştirerek ömür sürmek için değil mi” (Ömer Seyfettin 2009: 54).

Bu cümlelerde subay olarak yazarın ilk gençlik günlerine ait özeleştiriyi yapması da ayrıca ilginç ve önemli bir bilgidir. Yazarın arkadaşını dövme hadisesi,¹⁰ çocukluğunun geçtiği çiftlik, İstanbul’daki kibar akrabalar gibi bilgiler gerçektir. Tahir Alangu’nun yazarın kişiliğini ele aldığı değerlendirme de yazarın bu hikâyedeki sözlerini doğrular niteliktedir:

“[...] kişiliğinin bu sert yanı, alaydan yetişme bir subay olan babasından geldiği kadar, çocukluk çevresinden de aşılarmıştı. Çok sevdiği şefkatli bir annenin eğitici ve koruyucu sevgisi ile beslenmekle birlikte, daha çok cahil hizmetçiler ve uşaklar (Abil Ana, Pervin, Dadaruh vb.), yetersiz hocalar elinde biçim alan, babasının despotça baskısı altında ezilen kişiliği, daha küçük yaşta, çevreye karşı kendini savunma çabaları ile sertleşmeye yönelmiş” (Alangu 1968: 38).

Ömer Seyfettin’in yaşadığı olayları günü gününe tuttuğu günlüklerinden oluşan bir diğer hikâye de 25 Haziran 1911’de Genç Kalemler dergisinde yayımlanan “İrtica

¹⁰ Konuyla ilgili olay için bk. (Alangu 1968: 76,77, 78), ayrıca bk. (Ortaç 1963: 121).

Haberi”dir. Bu hikâye yazarın görev yaptığı sırada tuttuğu günlükten çıkmış intibayı verir. Tahir Alangu, Ömer Seyfettin’in bu hikâyeyi Köprülü’de görev yaparken tuttuğu kendi not defterinde bazı değişiklikler yaparak yazdığını söyler. Otobiyografik öyküdeki günlüğün tarihi 31 Mart vakasının hemen ertesinde 1 Nisan-3 Nisan 1325 tarihleri arasındadır. Baş tarafında “*Bir zabitin not defterinden*” Köprülü notu yazan hikâyede, kahraman anlatıcı, akşam taliminden sonra arkadaşlarından Selanikli Âkil’le¹¹ buluşup Vardar’ın kenarında İstanbul’daki gelişmeler hakkında sohbet eder ve geleceğe dair hayallerinden şu sözlerle bahseder:

“Ruhumuzdaki müphem azabı unutmak için istikbal ve edebiyattan bahsettik. Ben belki onuncu defa ona emellerimi anlattım. On iki sene askerlik ettikten sonra istifa edecek ve hoca olacaktım. Gençliğimi orduda geçirdikten sonra ihtiyarlığımı mektepte, dersanelerde geçirmek istiyordum. En birinci emelim tarih okutmak, muhakeme etmesini öğretmek; mütebeddil ve fani hakikatleri kati bir surette ihsas ve talim etmekti” (Ömer Seyfettin 1984 a: 7).

Gerçekten de bu hikâyede yazdığı gibi Ömer Seyfettin’in tarih öğretmeni olma hayali vardır ve on iki sene sonra ordudan ayrılıp öğretmenlik yapacaktır. Arkadaşı Akil’le bir zabitten aldıkları “*Harbiye nazırıyla sadrazamı vurmuşlar*” haberiyle hikâyede kahraman anlatıcı, ümitsizliğini, üzüntüsü şöyle ifade eder:

“- Eyvah azizim mahvolduk. [...] Gözlerimin önüne dumanlı bir Balkan haritası geliyor, Türkiye'nin parçalandığını, bu müthiş ve namevcut haritanın kırmızı ve ateşin çizgili hudutlarının hafif ve çirkin bir el ile bozulduğunu, değiştirildiğini görüyorum gibi oluyordum. [...] aklıma iki üç sene evvel okuduğum Rolan dö Mares'in 'Mal Ottoman' makalesi geliyor. [...] meşhur muharririn bizim için, zavallı Türklerin istikbali için verdiği insafsız ve kati hükümleri derhatır ediyordum” (Ömer Seyfettin 1984 a: 7).

Türk edebiyatında Osmanlı askerî sisteminde yetişen yeniçeri âşıklar, katıldıkları savaşlardaki kahramanlık, zafer, yenilgi gibi gerçek olayları ve kişileri gerçekçi ve sade bir dille anlatır, milletin hafızasına emanet ederek unutulmasının önüne geçerdi. 20. yüzyılda da Ömer Seyfettin, cephede gördüklerini, yazdığı hikâyelerinde ve anılarında anlatarak

¹¹ Ömer Seyfettin’in arkadaşı Akil Koyuncu Selânik’te başlatılan milliyetçilik fikirlerini bir kılavuz olarak sürdürmüş Türkçü ve milliyetçi bir şairdir.

edebiyatın hafızasına emanet etti. Bir subay olarak Balkanlarda esareti de ihaneti de gören Ömer Seyfettin, Balkan bozgununu ve dönemin siyasî olaylarını hikâyeyeleştirdi.

“İrtica Haberi” hikâyesinde 31 Mart olaylarının Rumeli’de uyandırdığı yankılar, verilen tepkiler, yapılan toplantılar, alınan kararlar bir zabitanın anıları olarak kahraman anlatıcı tarafından günlük şeklinde hikâyeye edilir. Ömer Seyfettin, bu hikâyede tuttuğu günlük hakkında da bilgi verir:

“Ben, zavallı defterciğim, yine seni kitaplarımın, altından bulup çıkarıyorum. Altı aydır boş duruyordun. İhtimal yine sana tevdi edilecek mühim vakalar hudus edecek. Bir ‘Suitefehhüm’ korkusuyla kimseye, en genç ve fikirli, en yeni kafa bir arkadaşa söylenemeyecek şeyleri senin bitaraf ve taassuptan ari, pek ve beyaz sayfalarına yazabilir ve müteselli olurum. Yüzlerce sayfaların doldu. En kanlı ve feci sahneleri sana yazdım. Müteessir olmak için seni okudum. Yaşadıkça benim refikim olacaksın. [...] Gece yarısı geçti. Artık yatıyorum. Bakalım sabah ne olacak” (Ömer Seyfettin 1984 a: 7).

Hikâyede yazdığı gibi redif taburu İstanbul’a doğru hareket etmek üzere 3 Nisan sabahında hazırlıklara başlar. Hikâyeye kahramanının yazar olduğunu düşündüren bir sebep de yazarın “Pireler” hikâyesinde adı geçen köpeği Koton’dan burada da bahsedilmesidir. 3 Nisan 1325 (1909) tarihli günlükte hareket hazırlıkları şu sözlerle anlatılır:

“Bugün cuma... Gönüllüler geliyor. Redif taburu toplanıyor. Emsalsiz bir faaliyet! [...] Neferlerimiz hep beyaz külah giydi. Debboy’daki beyaz dolakları dağıttık. Biz de beyaz külah giyeceğiz. Çarıklarımız yağlandı. Ben kitapları, kâğıtları topladım, büyük sandığa yerleştirdim. Bir kat çamaşır ve esvap bavula ayırdım. Beş senedir bir gün yanımdan ayrılmayan sevgili köpeğim Koton’u Baytar Mazlum Bey’e bırakacağım” (Ömer Seyfettin 1984 a: 7).

1909 yılında Hareket Ordusu’yla kısa süreliğine İstanbul’a gelenler arasında Ömer Seyfettin de vardır. Hareket Ordusu’yla yola çıkışı bu hikâyede yazdığı gibi olur:

“[...] beyaz külah giyip çarıklarını bağlayacak, kitap ve kâğıtlarını arkadaşları arasında nam salmış sandığına yerleştirecek, ‘beş yıldır bir gün yanımdan ayrılmayan sevgili köpeği Koton’u’ da Baytar Mazlum Bey’e emanet bırakarak, Hürriyet’i kurtarmak üzere ‘Hareket Ordusu’ ile birlikte yollara düşecek, 24 Nisan cumartesi sabahı İstanbul önlerine ulaşacaktı” (Alangu 1968: 142).

Ömer Seyfettin, Balkanlarda görev yapmasının etkisiyle “Tuhaf Bir Zulüm” hikâyesinde yaptığı gibi hikâyelerinde buradaki milletlere mensup kimselerin ve mekânların isimlerine yer vermiştir. Bölgede komitacıların yaptığı sayısız vahşete, Rumeli’den göç etmek zorunda bırakılan Türklere ve Osmanlı’nın peş peşe kaybettiği savaşlara şahit olan yazar; Beyaz Lale, Bomba gibi hikâyelerinde bunları bütün ayrıntısıyla anlatması sebebiyle cephede bulunmamış, savaşı uzaktan takip etmiş, feyzini Batı’dan almış kimselerce eleştirilmiştir. Hâlbuki yazar, bu hikâyelerinde savaşlarda cinsiyet üzerinden en çok zarar gören kadınların ve çocukların durumuna dikkat çekmektedir ki o yıllarda savaş bölgesinden gelen haberler ve fotoğraflar da bu yöndedir.

Ordudan Ayrılışı ve Evliliği

Ömer Seyfettin mecburî hizmet karşılığı okuduğu için 1911’de tazminatı Ziya Gökalp’in aracılığı ile ödenir ve ordudaki görevinden ayrılarak Selanik’e gider. Selanik’te Ömer Seyfettin’in Genç Kalemler’de 11 Nisan 1911’de “Yeni Lisan” isimli ilk başyazısı yayınlanır. Balkan Harbi’nin başlaması üzerine istifasından 14 ay sonra Ömer Seyfettin 14 Ekim 1912’de yeniden orduya çağrılır. Yazarın kaderi milletin makûs talihi ile birleşmiş gibidir. Garp Ordusu 39. Alay 3. Taburu’nda görevliyken Yanya Kalesi’nin savunmasında 20 Ocak 1912’de Yunanlılara esir düşer, farklı yerlerde tutulur, daha sonra Naflion kasabasında yaklaşık bir yıl esir kalır. 28 Kasım 1913’te serbest bırakılınca İstanbul’a gelir. “25 Şubat 1914’te ‘siyasetle iştigali’ dolayısıyla ordudan ihraç edilir” (Polat Haziran 2015: 105).

Ordudan ayrıldıktan sonra memurluk yapmak istemez, yazılarıyla geçinmeye çalışırsa da geçinemez. Geçim sıkıntısı çektiği için İstanbul Erkek Muallim Mektebinde “Edebî Kıraat” ve Kabataş Sultanisinde “Edebiyat” öğretmenliğine başlar ve bu görevlerini ölümüne kadar sürdürür. Osmanlının en zor zamanlarında on iki yıl subaylık yapan, Balkan Harbi’nde görev alan, esareti yaşayan Ömer Seyfettin artık yorgun, bezgin ve karamsardır. İstanbul’da yeni çevresini yadırgar. Hatıra defterinden anlaşıldığına göre esirlikten döndükten kısa süre sonra annesi kanserden ölmüş, babası da bir başka kadınla evlenerek İstanbul’dan ayrılmıştır. Bu durumdan huzurlu bir aile ortamıyla kurtulacağını düşünen yazar, o günlerdeki durumunu henüz kitap olarak yayınlanmamış günlüğünde şu cümlelerle ifade etmiştir: “Beş sene evvel annem öldü (1913). Babam evlendi. Ablam zırdeli... Tabii ocağımız dağıldı. Ben apartmanlara düştüm. İyice çalışmak için rahata, aile rahatına ihtiyaç

vardı. Evlenmeğe kalkınca, bir komşum karımı tavsiye etti. Ailesi için çok iyi şeyler söyledi” (Alangu 1968: 304).

Evlenmesi için tavsiye edilen Calibe'nin babası İttihat ve Terakki Fırkası ileri gelenlerinden Kadıköylü Doktor Besim Ethem Bey, Ömer Seyfettin'in sanatkâr hayatının düzensizliğini, bazı çapkınlıkları olduğunu duyduğu için kızını vermek istemez. Araya girenlerin razı etmesiyle Ömer Seyfettin nişanlanır. 1915'te Calibe Hanım'la 31 yaşındaki yazar iç güvey olarak evlenir. Calibe Hanım “[...] o günlerin modasına uygun, modern eğitim görmüş, Kadıköyünde Fransızların ‘Saint Euphemie Okulu’nda okumuş, Moda-Mühürdar sosyetesinden, ince, zayıf ve zarif bir genç kızdı” (Alangu 1968: 305) cümleleriyle tanıtılır. Yazar, 4 Eylül 1918 tarihli hatıra defterinde Calibe Hanım ile ilgili şunları yazar: “Hayalimde daima bir ev hanımı yaşattığım için O’nu, sade çarşafıyla, mahcup halleriyle tam zevkime münasip buldum. Nikâhlandıktan sonra evlerinde görüşmeğe başladım. Bir alafrangalık müptelası karşısında kaldığımı anlayınca titredim. – Fakat tashih ederim” (Alangu 1968: 305).

Evlilik Ömer Seyfettin'in düşündüğü gibi yürümez, Calibe Hanım'ı tashih edemez. 1916'da Güner ismini verdikleri kızları doğar. Hayatını kazanmak için öğretmenlik yapan Ömer Seyfettin; bir yandan geçim kaygısı, bir yandan yazma isteği, bir yandan evliliğin sorumluluğu, bir yandan da iç güvey olmanın zorluklarıyla baş edemez. Bir kavganın peşinden evden ayrılır. Ömer Seyfettin, bu kavgadan ve eşinden ayrılış sürecinden hatıra defterinde ayrıntısıyla bahseder:

“ Gizli bir zulmü birden duyan bir dalga isyanile kalktım. Lanetler okuyarak odama geçtim. Yazım parasıyla geçindiğimiz bir tercemeydi. Ben hem onun hayatı, saadeti için bir esir gibi çalışıyor, hem bir köpek gibi çalıştığım yerden kovuluyordum. Bu kadar tenezzüle sebep ne idi? Ben ki dünyada kimseye eyvallah etmemekle iftihar ederim. Mevkiden, rütbeden, şereften vazgeçmişim. [...] Evdeki bu zelil halimin acılığını pek derin bir elem halinde duydum. İzzet-i nefsim kadar dünyada bence ne mukaddestir (Alangu 1968: 309).

5 Eylül 1918'de Calibe Hanım'dan boşanır. Manastır'daki kumandanı Cavit Paşa'nın etrafında bir bina bile bulunmayan Kalamış'taki küçük yalısına taşınır. Ömer Seyfettin, hayatının son iki yılını “Münferit yalı” adını verdiği bu köşkte geçirir. Oturduğu köşke verdiği isimle psikolojik çöküntü yaşayan yazarın son yıllarındaki yalnızlığı örtüşür. Eşinden ayrıldıktan sonra hastalanır, altı ay kendine gelemez. “Bu ayrılıktan çok yaralıydı.”

diyen Yusuf Ziya Ortaç, bu süreçte yazarın durumunu şöyle anlatır: “İki kere şikâyet etti. Bir kere: - İçim sıkılıyor... Ama zamanla geçer, değil mi?... Diye, bir kere de, eski karısı, yeni kocasıyla yalısının önünden kahkahalar atarak geçtiği gün” (Ortaç 1963: 121).

“Baharın Tesiri” isimli hikâyede kahraman anlatıcı, serin bir bahar sabahı neşeye canlanıp İstanbul’un tenha yollarında yürüyüşe çıkar. Arkadaşının tavsiyesi ile Boğaz’da baharın etkisini göstermediği soğuk bir yer olan Sarıyer’de Kireçburnu’na gidip tutkun olduğu bir kadından kendini kurtarır. Tahir Alangu, Ömer Seyfettin’in “Baharın Tesiri” isimli bu hikâyesini eşinden ayrıldığı sırada yazdığını düşünür. “Çünkü yazar o tarihte Sarıyer’de oturmaktadır” (Alangu 1968: 311). Hikâyede anlatıcı, arkadaşı Sermet’in evindeki halini şu cümlelerle hikâye eder: “Bilmediğim yalnız birkaç sima vardı. O kadar neşeliydim ki... Hepsini güldürmeye başladım. Siyasi dedikodulardan edebiyat geçildi. Ben edebî iflasımızı abartmalarla anlatarak, genç şairlerin taklitlerini yaparak, üstatların karikatürlerini çizerek kadınları katıltıyordum” (Ömer Seyfettin 2009 b: 79).

Arkadaşlarının anlattığına göre yazar, bu hikâyedeki kahraman gibi çok neşeli, nüktedan, sevimli ve muziptir. “Bundan ötürü hemen bütün hikâyelerinde mizah vardır” (Gözler 1976: 33). Ömer Seyfettin’in bu yönünü Yusuf Ziya Ortaç “Ömer’i mutlaka severdiniz. Tatlı, şakacı bir mizacı vardı. Ama, onun kahkahaları kadar hıçkırığa yakın gülüş görmedim” (Ortaç 1963: 121) sözleriyle dile getirir.

Hakkı Süha Gezgin de “Edebi Portreler” kitabında yazarı şu sözlerle anlatır:

“Ömer’in bulunduğu mecliste başmısafir kahkaha idi. Alaylarına anlatılmaz bir saffet sindirir, kırmadan, incitmeden istediğini söyleyebilirdi. Şilep gibi yüklü hafızası, siperlere kadar taşıdığı kitaplardan toplanmıştı. Kendini sanata verenler içinde onun kadar çok okumuş pek az adam bulunur sanırım. Neleri merak etmezdi ki... Dünya şaheserlerini, fikir tarihinin asırdan asra geçen mirasını, yaratıcı insanlığın bıraktığı ruh ve kafa izlerini, ta kaynaklarına inerek incelemiştir. Onun gibi taşkın, tez canlı ve akıcı bir varlığın bunu nasıl yapabildiğine şaşmamak kabil değildir. Ömer Seyfettin, neşesini herkese cömertçe harcar, sıhhatini ruhlara, gönüllere ışık gibi dağıtırdı. Fakat onu dinleyenler, bu taşkın keyfin, nasıl bir iç yarasının sargısı olduğunu bilmezlerdi” (Gezgin 1999: 233).

Yazarı tanıtan değerlendirmelerin hikâyelerde yazılanlarla örtüşmesi hikâyelerin otobiyografik özelliğini güçlendirmektedir.

Ömer Seyfettin Çanakkale Cephesi'nde

Çanakkale Savaşı sırasında aralarında H. Suphi Tanrıöver, Ahmet Ağaoğlu, A. Canip Yöntem, M. Emin Yurdakul, İ. Alaattin Gövsa, H. Süha Gezgin ve E. Behiç Koryürek gibi yazarların bulunduğu gazeteci, yazar ve şairlerden oluşan bir heyetle Ömer Seyfettin, 16 Temmuz 1915'te Harbiye Nezareti'nin kültür ve sanat adamları için düzenlediği Çanakkale gezisine katılır. Çanakkale'de 5. Ordu ve 3. Kolordu Karargâhlarını ziyaret eder, Arıburnu ve Seddülbahir harp bölgelerini gezer. Bu geziyi anlatan otobiyografik özellik taşıyan “Müjde” hikâyesinde Ömer Seyfettin, Çanakkale'de zafer kazanılacağını şu cümlelerle müjdeler:

“Arabalar sabah molası için durdu. Asker kıyafetine girmiş, kabalaklı muharrirler, genç şairler şoseye indiler. [...] Bir ses işittim: - Havaya bakın, arkadaşlar, havaya bakın! [...] Aynı sesle tekrar haykırdı: - Bakın, 'fethün karib', görmüyor musunuz? [...] Genç şairler, karargâhlarda kumandanlara, siperlerde zabıtlere, neferlere hep parlak, mavi göğün -o gelirken gördükleri- büyük müjdesini, büyük bir imanla, büyük bir samimiyetle anlatıyorlar, onları da kendileri gibi büyük mucizeye inandırıyorlardı. Orada, Çanakkale'de ezeliyet fecrine giden gizli, manevi yollara benzeyen uzun, nihayetsiz siperler içinde, benim de -bilmem nasıl oldu gelirken gördüğüm şeyin Tanrı eliyle yazılmış 'fethün karib' müjdesi olduğuna şüphem kalmadı” (Ömer Seyfettin 1984 a: 99).

Ömer Seyfettin, “Eski Kahramanlar” serisini Çanakkale gezisi sonrası yazar. Hikâyelerinde mazinin başarılarını anlatan, eski kahramanları bugün yaşayanlara örnek gösteren yazarın “Kaç Yerinde” hikâyesinin kahramanı kendisidir. “Kaç Yerinde” hikâyesinde, bir doktorun kahraman anlatıcının öykülerini hayali kahramanları sebebiyle tenkit etmesi ve Çanakkale Savaşı'na katılan gerçek bir kahraman ile anlatıcıyı tanıştırmayı anlatılır: “Defterimi aldım. En beğendiğim manzum bir menkıbeyi açtım. Yavaş yavaş okumaya başladım. Bu, yerde bulduğu kırık bir kalkanla zırhlı iki düşman süvarisine esirken hücum ederek kafalarını kesen ihtiyar bir sipahinin hikâyesiydi” (Ömer Seyfettin 2009 a: 100).

Bu hikâyesinde Çanakkale’de o günlerde savaşın kahramanlığının mazidekinden daha fazla olduğu fikrine ulaşan Ömer Seyfettin’in hikâyede kendi hikâyeciliğini eleştirmesi de ilginçtir. Aslında o savaş kahramanlarından biri de yazarın kendisidir. Nihat Sami Banarlı, “İnsanın gâvurunun Müslümanından, fakirini zengininden ayırt etmeyen bir gönül toleransına sahip bulunmasına rağmen, bir asker çocuğu ve Balkan zulümlerini yakından görmüş bir Türk genci olması Ömer Seyfettin’i bütün hayatınca milliyetperver bir insan olarak yaşattır” (Banarlı 1983: 1103-1107) değerlendirmesini yapar. Yazar, eski bir asker olarak devletin yıkılışının farkındadır ama ümitsiz değildir. Türk milletinin feyzine, irfanına inanır; askerine güvenir. Yiğit düştüğü yerden kalkar, anlayışıyla çöken devletin enkazından Türk milletinin yeniden doğacağına inanan yazar, yeni bir kuruluşun inşasına artık kalemiyle millî şuur harcı koyma gayretindedir.

Ömer Seyfettin’in Öğretmenlik Yılları

Vatan savunmasını daha önce cephede silahla yapan yazar, ordudan atıldıktan sonra vatanın bekası için kalemiyle Türkçe yazmanın mücadelesini yapar. Ziya Gökalp’le tanışır. 18 Nisan 1911’de İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin yayın organı olan “Genç Kalemler” dergisinin ilk sayısındaki “Yeni Lisan” makalesiyle ve hikâyeleriyle dilde sadeleşmenin öncüsü olur. Artık yazarlık ve öğretmenlikle geçimini sağlayan Ömer Seyfettin, “Türk Yurdu” tarafından çıkarılan “Türk Sözü” dergisinin başyazarlığına getirilir. Ziya Gökalp’in kültür anlayışının etkisinde, Türkçülük düşüncesinin sözcülüğünü yapan yazılar yazar. “Türkçe bizim manevî ve mukaddes vatanımızdır” (Enginün 1985: 44) diyen Ömer Seyfettin’in “Yeni Lisan” anlayışıyla millî bir edebiyata giden yolu açtığı ve o yolun taşlarını Türkçenin duyusu, düşünüş sadeliği ile hikâye ve makaleleriyle döşediği söylenebilir. Müjgân Cunbur’un yazarı değerlendirmesi şöyledir: “[...] İttihat ve Terakki Cemiyetine girer. Ancak o hiçbir zaman tam bir partici olmamıştır. Olaylara uzaktan bakan, sanat ve fikir konularına daha yakından ilgi duyan, taşkınlıklara katılmayıp olayları yazılarında aksettirmekle yetinen bir yazardır” (Cunbur 1985: 10).

Cunbur, *tam bir partici olmamıştır*, dese de Ömer Seyfettin’in İttihat ve Terakki’nin en güçlü zamanında İttihat ve Terakkici olduğu ve siyasete karıştığı iddiasıyla ordudan atılması da ilginç bir gerçektir. Ordudan sonra silahın yerini kalem alır. Öğretmenlik yaptığı dönemin eğitimine dair gözlemlerine ve eleştirilerine “Gurultu”, “Kurbağa Duası”, “Niçin Zengin Olmamış”, “Bir Bölü İki (½)” gibi hikâyelerinde yer verir. “Gurultu” adlı hikâyesinde anlatıcı kahraman, bir mümeyyizdir. Muzipliği seven neşeli bir insan olan yazar,

“Gurultu” hikâyesinde bir Fransızca sınavı esnasında geçen bir olaydan hareketle imtihana giren öğrencileri ve imtihanı yapan hocaları anlatmış, eğitim sistemindeki aksaklıkları göstermiştir: *“İmtihanı ne kadar severim! Fakat yanlış anlamayınız. İmtihan olmasını değil, etmesini... Mümeyyizlik, hayatımdaki angaryaların en tatlısıdır. Mümeyyizlik esnasında ruhum değişir, hissim değişir, fikrim değişir. Hatta buna inanmazsınız, sıhhatim değişir”* (Ömer Seyfettin tarihsiz: 102).

Ömer Seyfettin, *“Bir Sultanî mualliminin hâtırat defterinden üç dört sahife”* diyerek 7 Kânun-ı sani 1916 tarihiyle hatıra şeklinde yazdığı “Niçin Zengin Olmamış?” isimli hikâyesinin kurgusuna kendisiyle ilgili bilgiler yerleştirmiştir. Tarih öğretmeni olmak isteyen, çok kitap okuyan, hatırat tutan ve hatıralarının kalbinde açtığı yaralardan dert yanan yazarın bu hikâyedeki kahramanı da yazarın özelliklerine sahiptir:

“Ben de ‘Hatıratsız insan mesuttur!’ diyeceğim. Beş senedir tarih okuttuğum için birçok kitapları gözden geçirmeğe mecbur oldum. [...] Şimdi bu kitapların hemen hepsini okumuş bulunuyorum. Dikkat ettim; tarih denilen şey felâket nâkili! [...] bu hazin temayül bizzat insanda da var. Felâketler, ıstıraplar, matemler ruhumuzda âdeta bir yara gibi derin bir iz bırakıyor. Saadetlerimiz, sevinçlerimiz, hoş günlerimiz tıpkı bir rüya hafifliğiyle eriyiveriyor, unutuluyor. İşte bu sabah çekmecemin köşesinde on sene evvel karalamağa başladığım bu defteri buldum. Yazdıklarına baktım. Hiç ferah verecek bir şey yok” (Ömer Seyfettin 2011: 933).

Hatıratsız insanın mesut olduğunu söyleyen Ömer Seyfettin’e Nurullah Ataç bir yazısında *“Hayat hatıralardan ibarettir”* diyerek sanki cevap verir ve adeta yazarın durumunu özetler:

“Yalnız hatalarımızın hatıraları mı içimize çöküp bizi kıvrandırır? Verlaine’in ‘Hatıra! Hatıra! Benden ne istiyorsun?’ diye feryadı yalnız onların elinden midir? [...] Bir Fransız şâiri soruyor: ‘Ey hafıza! Sen bize Rabbin bir rahmeti, yoksa bir laneti misin?...”’ Elbette bir lütfu: yaşadığımızı onunla anlıyoruz; her saadet de, her felâket de ancak biz onlan içimizden seyredince, yani bizden uzaklaşınca, bizim gönlümüzün zenginliğini, asıl hayatımızı kurtmuyor mu ” (Ataç 1989: 40-45).

Yalnız kalıp iç sesini dinlediğinde, yaşadığı mutluluklar, özlemler, pişmanlıklar, felaketler davetsizce birer birer hafızasından çıkıp hatırına geldiğinde Ömer Seyfettin'in de yazar tarafı ortaya çıkar. Hikâyelerinden anlaşıldığı kadarıyla kendini içinden seyrettikçe gördükleri şeyler, Ömer Seyfettin'e acı verir. Ama bütün bunlar bir yandan onun gönül dünyasını zenginleştirirken bir yandan da hikâyelerine verimli bir kaynak olarak yansır ve Türk edebiyatı en verimli hikâyecisini kazanır.

“Niçin Zengin Olmamış?” hikâyesinde yazar, mütareke yıllarında İstanbul'da savaşın zenginleştirdiği insanların yanında namuslu insanların yokluk ve zaruret içinde ezilişini anlatır. Ömer Seyfettin, hatıra defterinde “ *Sonra Cihan Harbi... İşte dört senedir bu felaketli harp. Müthiş buhran içindeyiz. Yarım okka ekmek otuz kuruşa satılırken kim edebiyatla uğraşabilir. Ama ben uğraştım.*” (Alangu 1968: 338) cümleleriyle bu “vesika devri”nin geçim sıkıntılarından bahseder. “*Bir bakıma buradaki ‘Sultani Muallimi’, o günlerde başka geçim kaynağı bulamamış Ömer Seyfettin’den başka birisi de değildir*” (Alangu 1968: 530). Bu hikâyede kahraman anlatıcının öğretmen oluşu, hatırat tutuşu, annesinin kanserden ölüşü, evliliğinin kötü gidişi, ordudan ayrıldıktan sonra çektiği geçim sıkıntısı, tercüme çalışması yapması, yazı hayatındaki iki yıllık boşluk aslında yazarın kendisiyle ilgili biyografik bilgilerdir:

“Kanserden ölen anneciğimin yavaş yavaş nasıl söndüğünü, zavallı kurtarılmaz bir pençe ile inleye inleye ademe sürüklenirken nasıl öldürücü elemeler duyduğumu uzun uzadıya kaydetmişim... [...] Sonra evlendim! Bunun kaydı bile yok. Çocuğum oldu. Onu da yazmamışım. [...] Ah bu eski kâğıtlardan, eski kitap aralarından, unutulmuş eski defterlerden çıkan matem kokusu! Evet, keşke yazacak hâtıratım olmayaymış! [...] Muharebeden sonra, bu boşluk, yani bu rahat ve sükûn birdenbire bozuldu. İtiyâdımı kaybetmiş olmalıyım ki, iki senedir çektiklerimi buraya geçirmemişim. Kanaat içinde, say' içinde, ilim mefkûresinin o zevki hiçbir lezzete benzemeyen ruhanî hazzı içinde mesut yaşarken, ansızın korkunç bir mâîşet girdabının karanlıklarına yuvarlanmak! [...] Her gece muntazaman, on sahîfelik tercüme etmeye alıştım, bunun için dört saat kifayet ediyor” (Ömer Seyfettin 2011: 933).

Bu hikâyede yazarın İstanbul'da ailesiyle oturduğu evden hüznle bahsettiği görülür: “*Aksaray'a indim. Yine araba yok. Küçükken babamla cuma namazına geldiğimiz Valide Camii'nin köşesinden, yukarıya doğru baktım. Unutulmuş*

hâtrât gibi... Bütün virane... Laleli Camii, Hasanpaşa Hanı'nın arkaları gözüküyor. Müteessir oldum. Yavaş yavaş yürüdüm. Laleli'de, Yenikapı'ya inen sokakta, büyük bahçeli, mahzenli, havuzlu bir evde oturmuştuk. Yirmi beş, yirmi altı sene evvel” (Ömer Seyfettin 2011: 933).

Ömer Seyfettin kendisiyle ilgili pek çok şeyi; mesleğini, sevdiklerinin yokluğunu, geçmişin acılarını ve hüznünü, belki de olmasını istediği mutlu bir evliliği içinde çoğaltarak hikâyelerinde kelimelere dökmüştür.

Bir savaş kahramanı olan yazarın savaş sonrasında iç dünyasındaki dalgalanmalar da hikâyelerinde yer alır. Kahraman anlatıcı bakış açısıyla yazdığı “Tuğra” isimli hikâyesinde de Ömer Seyfettin; felsefe merakı, inandığı şeylerin iflası, hastalığı, parasızlığı gibi kendine dair bazı düşüncelerini kahramanın ağzından şöyle dile getirir:

“Fakat hepsi, benim kendi kendime ihtiyaç duymadığımı farz ettiğim şeye, paraya, menfaate koşuyorlardı. Bu şüphesizdi! Vazife, iyilikseverlik, fazilet, fedakârlık... Hatta her şeyden vazgeçiş bile bir örtü, gören bir göze karşı altındakini saklayamayan ince tül bir perde idi. Bu perdenin altında daima para ve çıkar vardı. Yalnız ben! Zavallı, hasta, onun için, para ve çıkar için yaşamıyordum. Fakat şimdiye kadar niçin uğraştım! [...] onların genetik ve nesilden nesile aktarılan düşünceleri ve inançları var. Hâlbuki benimkiler tamamıyla iflas etti. Yıkıldı. Ve yerlerine hiçbir şey koyamadım. Sıhhatimi kaybettim. Şimdi hasta ve normal dışı bir vücudun taşıyıcısıyım” (Ömer Seyfettin tarihsiz: 181).

Bir asker olarak cephede savaşın acılarını yaşayan Ömer Seyfettin'in eserlerini verdiği 1908-1920 arasındaki yıllar; ihtilal, savaş, bozgun ve mütareke yıllarıdır. Askerlikten atıldıktan sonra Osmanlı'nın dağılma sürecinde cephe gerisinde savaşın sebep olduğu faciaları görür ve yaşar. “Savaşta canlarını verenlerin yakınları aç, sefil, yaşarken, savaş vurguncularının maceraları ve yaşayışları, Ömer Seyfeddin'de haklı bir tiksinti uyandırmıştır” (Enginün 1985: 40). Yazar, bazı hikâyelerinde savaş meydanlarında mücadele edenlerin sefaletinden, savaş vurguncularının da zenginliğinden şikâyet eder.

Onu hiç yalnız bırakmayan Ali Canip, yazarın ölümüne yakın bir sabah evine uğrar. Karyolasında yatan, kalkmak istemeyen, yazı yazamıyorum, mevzu bulamıyorum diye şikâyet eden Ömer Seyfettin'e Ali Canip, İstanbul'a gelişini, bir okula tayin edilmesini anlatır

(Alangu 1968: 335). Bir saat sonra ½ hikâyesi hazırdır ve hikaye şu cümlelerle başlar: “*Bu sabah gazeteye mutlaka bir hikâye yetiştirmek icap ediyordu. Fakat canım yataktan kalkmak değil, boyuna gerinmek, sağa sola dönmek, dalga geçmek, akşama kadar bir şeye el sürmemek istiyordu*” (Polat 2011: 1373). Ali Canip’in anlattıklarından hikâyenin kurgusundaki kahraman anlatıcının yazar, Camsap’ın da Ali Canip olduğu anlaşılır.

Türk dilinin edebiyat dili haline gelmesi için büyük emek harcayan, mücadele eden ve bunda da başarılı olan Ömer Seyfettin’i döneminde birçok yazar, dilinin sadeliği sebebiyle eleştirir, hatta yazar olarak bile görmez. Anılarında yazdıklarından anlaşıldığı kadarıyla yazarlık hayatının en canlı ve verimli devresinde Ömer Seyfettin’in çevresinde kıskançlıklar olduğu görülür. Zira edebiyatın yoluna hikâyeler ekerek Türk diline taze çiçekler açtıran yazarın ünü artmış, halkın okuduğu bir yazar olmuştur. 8 Ocak 1917 tarihli hatıratında kendine yapılan eleştiriden ve Yahya Kemal’in eleştirisine verdiği cevaptan bahseder (Alangu 1968: 377). Ömer Seyfettin, özellikle Yahya Kemal, Yakup Kadri ve Rıza Tevfik’i hikâyelerine konu etmiş ve eleştirmiştir. Yazar, II. Meşrutiyet sonrasında fikrî ve siyasi yönelişlerdeki olumsuzlukları göstermek için Yahya Kemal’le yaşadığı bir dil tartışmasını “İnat” isimli biyografik hikâyesine konu eder:

“Bir ‘hikâye’ yazdım. Keşke yazmakla kalsaydım! Tuttum bu hikâyeyi bastırdım da... Basan mecmuayı daha aldirmeden evime büyük bir zarf geldi. Yüreğim yerinden oynadı. [...] Okumadan imzaya baktım: Efruz... Korkum geçmedi, hayret hâlinde devam etti. Çünkü Efruz Bey’in ‘Ömründe hiç yazı yazmayan şifahi bir muharrir’ olduğunu bilenlerdenim. ‘Belki şakirtlerinden birine yazdırmıştır’ ihtimalini düşünerek şaşkınlığımı hafiflettim. Biliyordum ki Efruz Bey yalnız ‘şifahi bir muharrir’ değil, aynı zamanda şiirsiz meşhur bir şair, esersiz meşhur bir dâhi, ilimsiz meşhur bir âlimdir. Kanatsız kuş, kambursuz deve, gagasız leylek gibi bir harika... [...] İlmi de alenen inkâr eder. Birtakımlarının ‘tahaddüs’ diye lisanımıza geçirmelerine rağmen halkın, muhterem avamın ‘işkembe-i kübra’ terkihiyle tercüme ettiği ‘intuition’ onun tükenmez bir hazinesidir” (Ömer Seyfettin 2011: 1248).

Savaş bittikten sonra Efruz Bey ve benzerlerine karşı Muhsin Çelebi gibi vakarlı bir duruş sergileyen, milliyetçi, Türk tarihine bağlı Ömer Seyfettin; Türklüğü aşağıladığını düşündüğü cepheyi görmemiş, milletin yaşadığı trajediyi anlamamış, kendini hedef almış kimselere edebî alanda tolerans göstermez. Ömer Seyfettin, dille ilgili görüşleri ve hikâyeleri

ile ilgili kendini eleştirenlerin peşini bırakmaz. “Nev-Yunânîlik”i savunan Yahya Kemal ve Yakup Kadri’yi Türklüğü aşağılayıp Yunanlılığı övdükleri için “Boykotaj Düşmanı” hikâyesinde kıyasıya eleştirir. Çünkü yazar, bir milletin içinde yaşayıp da millî anlayışın dışında düşünmeyi kabul etmez. Bir makalede bu tartışmadan şu sözlerle bahsedilir: *“Hikâyede, şiirlerini ‘Yazıyor, neşretmiyordu’ ya da, ‘o şiirlerini yarımşar mısra yarımşar mısra yazar ve daima kafiye tarafından başlardı’ cümleleri ile tanıtılan Nihat, gerçek hayatta Yahya Kemâl’den başkası değildir. Mahmut Yesrî de Yakup Kadri...”* (Özdemir 2007: 257).

Ömer Seyfettin’in yazı ve hikâyelerinde Rıza Tevfik ile de mücadelesi görülür. “Gayet Büyük Bir Adam” başlıklı hikâye “Safahat” dergisinde “Bu roman hem hakikat, hem hayaldir.” cümlesiyle roman olarak duyurulur ama hikâyenin sonu derginin kapanması yüzünden yayımlanmaz, devamı sonra “Şîmeler” adıyla yayınlanır. Ömer Seyfettin, bu hikâyeyi tutarsız fikir ve davranışları sebebiyle Rıza Tevfik’i¹² eleştirmek için yazar. “Şîmeler” hikâyesinden Ömer Seyfettin’le Ziya Gökalp’in Rıza Tevfik’le anlaşamama sebebi açıkça ortaya çıkar:

“Bu ‘gayet büyük adam’ın en ziyade kızdığı şey millî ve dinî mefkûrelerdi. [...] Büyük adam, aynı zamanda gayet büyük bir muharrirdi. Liberal gazetelerin baş sütunlarında Pantürkizm, Panislâmizm aleyhinde birçok yazılar yazdı. Hatta bu mecmua ‘Yeni Lisan ve Yeni Hayat’ hareketinin aleyhinde bulunuyor, millî cereyanı asker bozuntusu iki üç muharrire atfediyordu. [...] Türklük cereyanı vatan ve millete (!) çok muzırdır diye takdirlerini saçıyordu” (Ömer Seyfettin 2011: 354).

Türkçülük fikrini savunan Ömer Seyfettin, bu hikâyelerden de anlaşıldığı gibi Türk milletinin millî şuur kazanmasına, kalkınmasına engel gördüğü her şeyle, herkesle mücadele etmiştir. Ali Canip Yöntem, aydınlar arasında Masonluğun yaygınlaştığını, Ömer Seyfettin, Ziya Gökalp ve kendisi dışında Masonluğa ilgi duymayan neredeyse kimse kalmadığını söyler. *“Ömer Seyfettin’in devrine göre diğer önemli bir çıkışı, Vatan!... Yalnız Vatan... (1911) kitapçığı iledir. Bu eser, kozmopolitliğe karşı millîliği savunmaktadır”* (Polat Mart 2020: 4). Ömer Seyfettin, bu kitapçığı insanîyetçiliği öne sürerek vatan sevgisini yok etmeye çalışan Masonlara karşı yazmıştır. Ömer Seyfettin, hikâye konularını gerçek olaylar ve tartışmalardan almış, mizahı kullanarak dönemin millî şuurdan uzak gördüğü isimlerini

¹² <http://www.osmanligazeteleri.com/yazarlar/omer-seyfettin/riza-tevfik-beye/53/> [Erişim tarihi: 30.08. 2020].

kıyasıya eleştirmiştir. Yazarın bu mücadelesiyle ilgili Kenan Akyüz, şu değerlendirmeyi yapar: “Batı medeniyetini yarımıyamalak benimsemeyi meziyet sayanlara, züppe ve dejenerelere şiddetle düşmandır. Hikâyelerinin sosyal bir hiciv karakteri taşımaları da bundandır” (Akyüz 1995: 186-187).

Yazarın hayatını ayrıntılı bir şekilde inceleyen Tahir Alangu, yazarın hayatı ve eserleriyle ilgili değerlendirmesinde Ömer Seyfettin’in biyografisi ve hikâyeleri arasındaki ilişkiyi şöyle özetler:

“Kahramanlarını kendi dolaştığı yerlerde, Gönen, İzmir, Balkanlar, Selânik, Manastır, İstanbul ve Kadıköyü’nde, kendi hayatı içinden geçirerek dolaştırır. Gönen’de and içen, falakalı eski mahalle mekteplerinde yaramazlık eden, İzmir’in pansiyonlarında bekâr çapkınlık hayatı yaşayan, Hürriyet’in ilk taşkınlıklarında havalanan, Balkan sınırlarında eşkıya hikâyeleri dinleyen, subay arkadaşları ile yurt sorunlarını tartışan, Manastır’da ‘31 Mart’ olaylarının kargaşalığı içinde ‘Hareket Ordusu’ hazırlıklarını seyreden, Selânik’te Trablus Garb’in işgalini protesto eden, Balkan Savaşı’na katılan, Makedonya ihtilalinin facialarını derleyen, Birinci Dünya Savaşı ve Mütareke İstanbul’unun acılı günlerini yaşıyan hep kendisidir” (Alangu 1968: 14).

Hakkı Süha’nın “Dalları meyvelerinin ağırlığı ile esneyip sarkmış bir ağaçtı” (Gezgin 1999: 233) dediği Ömer Seyfettin, başarısıyla göz doldururken çekemeyenlerce taşlandı, eleştirildi ama bu eleştiriler onu durduramadı, yıldıramadı. İlginçtir, sırça saraylarda değil yazı masası başında geçirdiği otuz altı yıllık kısa ömründe çok fazla şiir, yazı ve hikâyeye rağmen kendini sanatkâr olarak bile görmedi. Adeta sade bir edebiyat çalışanı gibi hareket etti. Bir mülakatta dedi ki:

“Ortaya esaslı bir eser koymadan sanatkârlık hülyasına kapılmam bile!.. Edebiyatımızın hedefi: ‘Çok laf, az eser’dir. Ben şimdilik bu hedefi ve bu anlayışı bozmaya çalışıyorum. Ağustos böceği gibi, öterek yan gelmekten ise, karınca gibi çalışmak daha iyi değil mi? Şimdiye kadar öttüğümüz elverdi; biraz da iş yapalım ki çorak edebiyatımız şenlensin, değil mi?” (Ünaydın 1985: 219).

Ömer Seyfettin için edebiyat hayatı, okumak ve yazmak da hayat tarzı, dense yeridir. “Mücadelesiz hayat, ölümün, yokluğun ta kendisidir” (Ünaydın 1985: 219) diyen Ömer Seyfettin, yaşadığı süre hep mücadele etti. Acıları, yokluk ve yoksunlukları onun sanatını besledi. Yazarın bir türlü teşhis edilemeyen şeker hastalığı yanlış tedavilerle kötüye gitti.

Acılar, yalnızlık ve hastalıklarla boğuşarak yaşadığı hayatı 6 Mart 1920’de Haydarpaşa Tıp Fakültesi’nde çocuğunu sayıklayarak sona erdi.

Sonuç

Sanatçı ile sanat eseri arasında önemli bir ilişki vardır. Edebiyat dünyasında büyük izler bırakmış olan Ömer Seyfettin’in de hikâyeleri otobiyografik özellikler taşır, yaşanmışlık hissi uyandırır. Ömer Seyfettin’in hayatı, hikâyeleri göz önüne alınarak incelendiğinde yazarın yaşadığı birçok olayın bu hikâyelerde hayat bulduğu söylenebilir. Çünkü Ömer Seyfettin, hikâyelerini yazarken doğduğu yeri, ailesini, çocukluk hatıralarını, okulunu, arkadaşlarını, hocalarını, mesleğini, iç çatışmalarını, düşüncelerini, edebî tartışmalarını, askerlik yıllarını, Balkan coğrafyasında cephede yaşadıklarını, geçim sıkıntılarını, öğretmenliğini, kısaca bütün hayatını birinci kişi ağzından yazdığı hikâyelerinin kurmacasına yerleştirerek okuyucuyla paylaşmıştır.

Yazarın kendi hayatından, duyuş ve düşünüşünden izler taşıyan hikâyeleri, İlk Cinayet, İlk Namaz, Kaşığı, And, Falaka, At, Nakarat, Hürriyet Bayrakları, Hürriyet Gecesi, Müjde, Velinimet, İrtica Haberi, Niçin Zengin Olmamış, Açık Hava Mektebi, Bekârlık Sultanlıktır, Sultanlığın Başı, Cimmastiğe Dair-2, Baharın Tesiri, Kaç Yerinde, Gayet Büyük Bir Adam, Şimeler, Rütbe (Bir Hatıra), İnat, Tuğra, Pireler, İlkbahar, Gurultu, ½, Boykotaj Düşmanı olmakla birlikte başka hikâyeleri de bu açıdan incelenebilir.

Bu hikâyelere bakarak denilebilir ki Ömer Seyfettin şahsî yaşantısını, anılarında kalan çocukluğunun iz bırakan acı-tatlı olaylarını hikâye haline getirmiştir. Bu hikâyelerden yazarın ailesi, yetişme tarzı, eğitimi, psikolojisi, tabiatı, yaşadığı çevre ve zaman tespiti yapılabilir; bunların sanatına olan tesiri rahatlıkla görülebilir. İyi bir gözlemci olan Ömer Seyfettin’in hikâyeleri çocukluk günlerinden yetişkinliğine, askerlik hayatından öğretmenliğine kadar biyografisinin izlerini taşır.

Bütün bunlara bakarak asker, öğretmen, muharrir olan yiğit, mert, sert, mücadelecî, neşeli, nüktedan, muzip, çalışkan Ömer Seyfettin, ülküsünün peşinde bir aydındır, denilebilir. Söylediği gibi otuz altı yıllık kısa hayatında karınca gibi çalıştı. Huduttan hududa vatan savunması yaparken kalemiyle millî şuurun inşasına çalıştı. Türkçüydü, Türkçe sevdalısıydı, rağbet görmeyen Türkçeye çiçekler açtırdı. Dalları meyve dolu bir ağaçtı, taşlandı ama o, aldırmadı, yılmadı, durmadı. Fikirlerini ortaya serdi, o yolda da yürümeye devam etti ve edebiyatımızı 160’tan fazla hikâye ile şenlendirdi.

Kaynakça

- Akyüz, Kenan (1995). *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri 1860-1923*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Alangu, Tahir (1968). *Ömer Seyfettin Ülkücü Bir Yazarın Romanı*. İstanbul: MAY Yayınları.
- Ataç, Nurullah (1989). *Günlerin Getirdiği*. İstanbul: Can Yayınları.
- Banarlı, Nihad Sami (1983). *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, C.2*. MEB, İstanbul.
- Cunbur, Müjgân (1985). “Ömer Seyfettin’in Hayatı ve Eserleri”, Doğumunun Yüzüncü Yılında Ömer Seyfettin, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Enginün, İnci (1985). “Ömer Seyfettin’in Hikâyeleri”, Doğumunun Yüzüncü Yılında Ömer Seyfettin, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Enginün, İnci (2004). *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*. İstanbul: Dergâh.
- Ertem, Sadri (Mart 1929). “Ömer Seyfettin’in Köpeği”, Resimli Ay Mecmuası.
- Gezgin, Hakkı Süha (1999). *Edebi Portreler*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Gözler, H. Fethi (1976). *Bütün Yönleriyle Ömer Seyfettin*. İstanbul: Çağdaş Yayınevi.
- Huyugüzel, Ö. Faruk (2000). *İzmir Fikir ve Sanat Adamları (1850-1950)*. Ankara: Kültür Bak. Yay.
- Ortaç, Yusuf Ziya (1963). *Bir Varmış Bir Yokmuş Portreler*. Akbaba Yayınevi: Edebiyat ve Sanat Yayınları: 1.
- Ozansoy, Halit Fahri (17 Mart 1965). “Ömer Seyfettin’in Köpeği”, Tercüman, s. 2.
- Özdemir, M. (2007). “Yahya Kemâl ve Geleneği Yanlış Yerde Arayan İki Edebî Topluluk: Nev Yunâniler ve Nayîler”. SAÜ Eğitim Fakültesi Dergisi 14 (2007) 252 – 265.
- Ömer Seyfettin (2011). *Bütün Hikâyeleri / Ömer Seyfettin*. (haz. Nâzım Hikmet Polat). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Ömer Seyfettin (tarihsiz). *Falaka, Kaşağı, And, Boş İnançlar*. *Bütün Eserleri* 8. Ankara: Bilgi Yayınları.
- Ömer Seyfettin (tarihsiz a). *Aşk Dalgası, Bahar ve Kelebekler, İlk Düşen Ak*. *Bütün Eserleri* 9. Ankara: Bilgi Yayınları.
- Ömer Seyfettin (1984). *Efruz Bey Asilzadeler*. İstanbul: Erdem Yayınları.

- Ömer Seyfettin (1984 a). *Beyaz Lale*. İstanbul: Erdem Yayınları.
- Ömer Seyfettin (2006). *Yalnız Efe*. (Haz. Bülent Bora). İstanbul: MORPA Kültür Yayınları.
- Ömer Seyfettin (2009). *Ömer Seyfettin Bütün Hikâyeleri 6*. (Haz. Neslihan Kılıç). İstanbul: Üç Harf Yayıncılık.
- Ömer Seyfettin (2009 a). *Ömer Seyfettin Bütün Hikâyeleri 7*. (Haz. Neslihan Kılıç). İstanbul: Üç Harf Yayıncılık.
- Ömer Seyfettin (2009 b). *Ömer Seyfettin Bütün Hikâyeleri 8*. (Haz. Neslihan Kılıç). İstanbul: Üç Harf Yayıncılık.
- Ömer Seyfettin (2009 c). *Ömer Seyfettin Bütün Hikâyeleri 1*. (Haz. Neslihan Kılıç). İstanbul: Üç Harf Yayıncılık.
- Ömer Seyfettin, (2009 d). *Ömer Seyfettin Bütün Hikâyeleri 5*. (Haz. Neslihan Kılıç). İstanbul: Üç Harf Yayıncılık.
- Polat, Nâzım H. (Haziran 2015). “*Ömer Seyfettin’in Askerlikten Ayrılışı*”, Türk Edebiyatı, Sayı: 500. s. 105-107.
- Polat, Nâzım H. (Mart 2020). “*Kısacık Ömürlü Büyük Adam: Ömer Seyfettin (1884-1920)*” Türk Dili, Yıl: 69. Sayı: 819. s.4.
- Türk, Hatem (2017). “*Ziya Gökalp ve Yeni Hayat*”. Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic 12(30) 2017, 463-474., Doi: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12787>.
- Türk, Emine Bilgehan (2016). “*Kurmacadan Gerçeğe Hasan İzzettin Dinamo*” (roman-otobiyografi). Trabzon: Serander Yayınları.
- Us, Hakkı Tarık (6 Mart 1938). “*Ömer ve Jimnastik*”, Kurun Gazetesi.
- Ünaydın, Ruşen Eşref (1985). *Diyorlar ki*. (Haz. Şemsettin Kutlu). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- <https://www.ktb.gov.tr/TR-96464/milli-egitim.html> [Erişim tarihi: 11.09.2020].
- <http://www.osmanligazeteleri.com/yazarlar/omer-seyfettin/riza-tevfik-beye/53/> [Erişim tarihi: 30.08. 2020].
- https://www.yapikrediyayinlari.com.tr/dosyalar/2019/08/butun-eserleri_omer-seyfettin_SON-PDF-tadimlik.pdf [Erişim tarihi: 30.08. 2020].